Geography and Territorial Spatial Arrangement
University of Sistan and Baluchestan
Print ISSN: 2345 - 2277 Online ISSN: 2783 - 5278
Association of Geography and Planning of Border Areas of Iran

Demographic Changes and Challenges for Good Urban Governance (Case Study: Ahvaz City)

Mostafa Mohammadi Dehcheshmeh[1]✉, **Nahid Arianjad**[2]

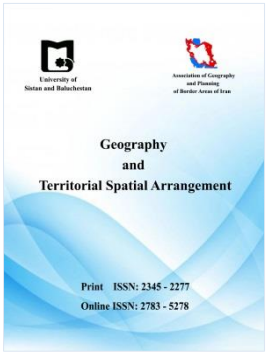
1. Associate Professor of Geography and urban Planning, Shahid Chamran University of Ahvaz,Ahvaz, Iran.
✉ E-mail: M.mohammadi@scu.ac.ir
2. PhD Student of Geography and urban planning at Shahid Chamran University of Ahvaz, Ahvaz, Iran.
E-mail: arianejadn@gmail.com

How to Cite: Mohammadi Dehcheshmeh, M & Arianjad, N. (2025). Demographic Changes and Challenges for Good Urban Governance (Case Study: Ahvaz City). *Geography and Territorial Spatial Arrangement*, 15 (54), 33-40.

DOI: http://dx.doi.org/ 10.22111/GAIJ.2025.50055.3238

Article type:
Research Article

Received:
18/10/2024
Received in revised form:
23/12/2024
Accepted:
12/01/2025
Publisher online:
18/01/2025

Keywords:
population growth, urbanization, urban governance, Ahvaz city.

ABSTRACT

The rapid growth of the population of Ahvaz has made this city face important challenges in various environmental fields, social deprivation, insecurity, unemployment, lack of housing and traffic, etc., which has faced these governance problems in this city with challenges. Therefore, in the present research, an attempt has been made to prioritize and analyze demographic changes and challenges for good urban governance in Ahvaz city. The method used in this research is descriptive-analytical. In this research, the Dimtel questionnaire tool was used to collect data and the DANP technique was used to prioritize the criteria. All steps have been done using Excel software, which includes 4 criteria and 25 sub-criteria.
The validity of the questionnaire was confirmed by experts. Inconsistency rate was used to measure the reliability of the questionnaire. Since the inconsistency rate of the F matrix is less than 0.1, as a result, the desired matrix, which originates from the opinions of experts, is reliable, and the path can be continued. Finally, the findings of the research showed that socio-cultural challenges, environmental challenges, physical-infrastructural challenges and economic challenges have occupied the first to fourth ranks, respectively. Also, the results of the sub-criteria showed, respectively, the growth of migration, marginalization and informal settlement and population aging with a score of 0.064, the formation of foci of abnormality and social crimes with a score of (0.059) and environmental pollution (air, water and soil) and noise pollution) with a score of 0.057 have taken the first to third place and these indicators can be used in order to realize demographic changes and identify the challenges facing governance. Well, a city in Ahvaz will help a lot.

© the Author(s). **Publisher**: University of Sistan and Baluchestan

Extended Abstract

Introduction

Good urban governance, as a key concept in contemporary urban management, refers to a set of principles and values that aim to create an efficient, responsive, transparent, cooperative and sustainable city (Melki et al., 1397:1). This concept is of particular importance, because cities, as the main centers of economic, social and cultural growth, play a pivotal role in sustainable development (Rustaei et al., 1403:35).

Talebi et al. (2019) also considers the obstacles and factors affecting the failure of good urban governance to include four major areas, namely "structural obstacles", "individual obstacles", "communication action obstacles" and "infrastructural obstacles". Based on this, it can be said that the population growth and also the increase in immigration in the past decades have caused the population density to increase in some Iranian cities, including Ahvaz. Also, based on the research of Ali-Akbari (2013), Sajjadian et al. (2015), Dehghani (2016), Hosseinpour et al. (2014) (Bastin et al., 2015) and Goderzi (2015), Iranian cities, especially big cities, are important. They have become the main centers of crime, abnormality and increase in social damage and environmental pollution. In this research, an attempt has been made to find out how the complex interaction between population changes and urban governance in Ahvaz city is, and whether governance as a new urban management strategy can be effective in reducing population challenges in this city or not?

Study Area

Ahvaz city, as one of the cities of Iran and the center of Ahvaz city and Khuzestan province, is geographically located at 31 degrees and 20 minutes north latitude and 48 degrees and 40 minutes east longitude in a plain with a height of 18 meters above sea level and based on According to the last population and housing census in 2015, Ahvaz city had a population of 1,184,788 (Statistical Center of Iran, 2015). The population of Ahvaz city during 7 census periods (1956-2016) respectively; 120098, 206375, 334399, 579826, 714664, 804980, 979054, 1056589, 1184788 people. Ahvaz city has not enjoyed the same growth in different years.

Material and Methods

The method used in this research in terms of descriptive-analytical nature, in terms of practical purpose, and in terms of databases, was of the type of research based on qualitative-quantitative data. In order to extract research indicators, a combined method of studying written records, including books and articles, as well as using the opinions of research experts has been used. In the continuation of the processing and analysis of the selected indicators, the Dimtel questionnaire tool was used, and the DANP technique was used to prioritize the criteria. The statistical population includes urban affairs experts, including university professors and city managers, who were selected based on their expertise and experience. The size of the selected sample in this research is considered to be 50 people according to the availability and cooperation in responding. Also, to ensure the results of the research, the validity of the questionnaire was confirmed by the selected experts and the inconsistency rate was used to measure the reliability of the questionnaire.

Result and Discussion

In this research, by using the literature review and the background of the conducted researches, the indicators of demographic changes and the challenges facing good urban governance in Ahvaz city were identified, then in order to localize the factors, a questionnaire was given to 50 people. First, the experts were asked to show the influence of sub-index i on sub-index in the range of 0 to 4 (from weak to strong). Then, all the elements of the matrix are divided by the largest number obtained from the sum of the rows of the matrix to determine the relative intensity governing the direct relationships. Then, according to the opinion of experts, the complete correlation of the main indicators of the research has been discussed (Table 4) and at this stage, in addition to comparing the indicators with each other, the effectiveness and effectiveness of each indicator has also been shown. Based on the following prioritization, the investigated indicators of the research are also presented based on the obtained weights in table (8). The most weight is given under the growth index of immigration, marginalization and informal settlement (A1) and population aging (A4) with a score of 0.064, the formation of centers of abnormality and social crimes (A7), (Air, water and soil and noise pollution) (C1) with a score of 0.057 ranks first to third among the indicators of population changes and challenges to good urban governance in Ahvaz city, which according to the experts' survey The highest score and sub-criteria of failure in providing social services (services Social (educational and health-medical services) (A8) with a score of 0.017, the increase in the price of housing, land, rent, etc. (B4) and the number and decrease in the sense of belonging to a place (A9) with a score of 0.022 are the lowest. They have assigned the point. According to the results of table

(8) and (9), it can be said that according to the experts, the highest score is under the economic indicators and the lowest score is under the activity diversity indicators.

Conclusion

Demographic changes create complex challenges for urban governance. In order to deal with these challenges, a comprehensive and collaborative approach is needed, which is based on a detailed understanding of the needs and desires of the citizens. By adopting appropriate policies and strengthening citizens' participation, dynamic, stable and high-quality cities can be achieved. The results of the present research are in line with the findings of Azimi et al. Immigration has been discussed as the most important challenge facing demographic changes. Finally, according to the results of the research, it can be said that this research is in line with the findings of Dadi et al. (2017) have addressed the challenge of health and health is inconsistent. Considering that the city of Ahvaz, as a metropolis in Iran, faces many cultural, social and demographic challenges that affect its urban governance. These challenges are caused by various factors such as rapid population growth, immigration, cultural diversity, economic and social changes, as well as environmental issues.

Key words: population growth, urbanization, urban governance, Ahvaz city.

References

Abdulatova, N. (2021). Transparency in the extractive industries sector as a legal tool for strengthening good governance: The EU's approach (No. 01/2021). Discussion Paper. Graham, M., Maloney, M., & Foth, M. (2024). A city of good ancestors: Urban governance and design from a relationist ethos. Designing More-than-Human Smart Cities: Beyond Sustainability, Towards Cohabitation, 239-266.

https://hdl.handle.net/10419/228691

Adedini, S. (2023). Population dynamics, urbanization and climate change in Africa's intermediate cities: what can family planning contribute?. The Journal of Population and Sustainability, 7(2), 89-99.

https://doi.org/10.3197/JPS.63799953906860

Agunbiade, M. E., Rajabifard, A., & Bennett, R. (2012). The dynamics of city growth and the impact on urban land policies in developing countries. International journal of urban sustainable development, 4(2), 146-165.

https://doi.org/10.1080/19463138.2012.694818

Ahumibe, F., Ezeodili, W., & Nze, U. L. (2023). Understanding the dynamics of population increase on urban governance in Enugu Metropolis. Journal of Policy and Development Studies (JPDS), 14(2), 86-103.

DOI:10.4314/jpds.v14i2.7

Akbar Zadeh, F., Mosa Zadeh, H., khodadad, M. and Mosa Zadeh, H. (2018). Investigating the Performance of Gorgan Municipal Management with the Good Urban Governance Approach. *Geography and Human Relationships*, *1*(2), 139-153. *(In Persian).*

Dio: 20.1001.1.26453851.1397.1.2.9.2

Ali Akbari, A. (2004). Urban Development and Social Pathology in Iran. Geographical Research, 36(48), 49-69. *(In Persian).*

https://www.sid.ir/paper/5485/fa

Arfanuzzaman, M., & Dahiya, B. (2019). Sustainable urbanization in Southeast Asia and beyond: Challenges of population growth, land use change, and environmental health. Growth and Change, 50(2), 725-744.

https://doi.org/10.1111/grow.12297

Arndt, C., Davies, R., & Thurlow, J. (2018). Urbanization, structural transformation, and rural-urban linkages in South Africa. South African Urbanisation Review, Cities Support Programme (CSP) of the National Treasury, 35(1), 1-24.

file:///C:/Users/asia%20system/Downloads/Paper-3-RSA-Urbanization%20(1).pdf

Ashnavar, M., Vasheghani Farahani, E. and Rabiei Fardad, A. (2021). Study of obstacles and background challenges facing urban governance in Iran. *Geography and Human Relationships*, *4*(3), 18-31. *(In Persian).*

Dio: 20.1001.1.26453851.1400.4.3.2.8

Azimi, M., Hosainzadeh Dalir, K. and Azar, A. (2022). Assessing the Challenges of Promoting Urban Governance with a Future Studies Approach the Case Study of Mianeh City. *Sustainable city*, *5*(2), 93-114. *(In Persian).*

Doi: 10.22034/jsc.2021.298787.1523

Bagheri, B., & Soltani, A. (2023). The spatio-temporal dynamics of urban growth and population in metropolitan regions of Iran. Habitat International, 136, 102797.

https://doi.org/10.1016/j.habitatint.2023.102797

Bastin, A., ziari, K., Pour Ahmad, A., & Hatami nezhad, H. (2018). Assessment of the good urban governance impact on urban livability (Case study: Bushehr City). , *9*(34), 1-18. *(In Persian).*

Dio: 20.1001.1.22285229.1397.9.34.1.2.

Beiruti, A., ziari, K., & Soltan zadeh, H. (2021). Evaluate and Analyze the Status of Good Urban Governance Indicators (Case Study: Genaveh City). *Urban Planning Knowledge*, *5*(2), 79-94. *(In Persian).*

Doi: 10.22124/upk.2021.16306.1451

Caprotti, F., Cowley, R., Datta, A., Broto, V. C., Gao, E., Georgeson, L., & Joss, S. (2017). The New Urban Agenda: key opportunities and challenges for policy and practice. Urban research & practice, 10(3), 367-378.

https://doi.org/10.1080/17535069.2016.1275618

Chatterjee, R., Tran, T., & Shaw, R. (2016). Urban food security in Asia: a growing threat. In Urban Disasters and Resilience in Asia (pp. 161-178). Butterworth-Heinemann.

https://doi.org/10.1016/B978-0-12-802169-9.00011-2

Dadi, W., Mulugeta, M., & Semie, N. (2024). Impact of urbanization on the welfare of farm households: Evidence from Adama Rural District in Oromia regional state, Ethiopia. Heliyon, 10(1).

https://www.cell.com/heliyon/fulltext/S2405-8440(23)11010-3

Daman Bagh, S. (2021). Geographical Analysis of Neshat in Ahvaz City. Doctoral Thesis, Department of Geography and Urban Planning, supervised by Dr. Sajjadian, Nahid;, Faculty of Literature and Humanities, Shahid Chamran University of Ahvaz. *(In Persian).*

https://ganj.irandoc.ac.ir/#/articles/9ca2422c9b869d0db7fdd8298c03950d/fulltext

Dehghan, H. (2019). Urban Typology Focusing on the Social pathologies in super wicked Neighborhoods of Fifteen Areas of Isfahan. *Journal of Applied Sociology*, *30*(2), 117-136. *(In Persian).* doi: 10.22108/jas.2018.112690.1472

Docampo, M. G. (2014). Theories of urban dynamics. International Journal of Population Research, 2014.

https://doi.org/10.1155/2014/494871

Duranton, G., & Puga, D. (2023). Urban growth and its aggregate implications. Econometrica, 91(6), 2219-2259.

https://doi.org/10.3982/ECTA17936

Gizelis, T. I., Pickering, S., & Urdal, H. (2021). Conflict on the urban fringe: Urbanization, environmental stress, and urban unrest in Africa. Political geography, 86, 102357.

https://doi.org/10.1016/j.polgeo.2021.102357

Goodarzi, Kh. (2022). Consequences of rapid population growth and uncontrolled urbanization developments, Third International Conference on New Ideas in Management, Accounting, Economics and Banking. *(In Persian).*

https://civilica.com/doc/1603979/

Heydari, S; Hassanavi Atashgah, R; Zahedi, M.R. (2021); Prioritizing the impact of intellectual capital factors of the Ministry of Defense and Armed Forces Support using the DENP method, Sea-oriented Management Studies, 2, 28-45. *(In Persian).*

https://www.noormags.ir/view/fa/articlepage/2152605.

Hosseini, A., Ramazanpour, H. and Ashori, H. (2020). Analysis of Urban Governance Indicators and Its Impact on Place Quality: The Case Study of Azarshahr City. *Geographical Urban Planning Research (GUPR)*, *8*(4), 813-831. *(In Persian).*

Doi: 10.22059/jurbangeo.2021.306880.1339

Hosseini, S. H. (2016). Analysis of Good Governance Indicators in Torbat Haydarieh: Emphasizing on the citizens and urban managers' viewpoints. *Motaleate Shahri*, *5*(20), 43-52. *(In Persian).*

https://urbstudies.uok.ac.ir/article_40907_410709c89e5c4226d3d5f97cdeb6c3ff.pdf

Hosseinpour, V.; Asghari, H.; Pourshikhian, A.R. and Hassanimehr, S.S. (2020). An analysis of the social impacts and consequences of the increase in high-rise construction in Iranian metropolises (case study: Tabriz metropolis), Interdisciplinary Studies in Architectural Excellence and Urban Planning, 1(2), 7-20. *(In Persian).*

Doi:10.30495/JISAUD.2022.1972411.1026

Jodaki, H. and Ghasempour, A. (2019). Governance challenges of integrated urban management and providing operational solutions. Scientific Journal of Modern Research Approaches to Management and Accounting, 5(16), 1-15. *(In Persian).*

https://majournal.ir/index.php/ma/article/view/732

Khalili Araghi M, Nobahar E. (2017) Determinants of Population Growth of the Cities of Iran: A Spatial Econometrics Approach. Qjerp, 25 (83):7-32. (In Persian).

URL: http://qjerp.ir/article-1-1701-fa.html

Khatam, S. , Ahmad, S. A. and Khatam, M. (2023). A Survey and Analysis of Urban Governance Indicators in Tehran Metropolis. *Geography and Environmental Planning*, *34*(3), 51-64. *(In Persian).*

Doi: 10.22108/gep.2022.133499.1523

khomejani S, sarvar R, amirazodi T, arbabi sabzvari A.(2022), Measuring and evaluating the indicators of good urban governance in Tehran metropolis.3 (3): 3. *(In Persian).*

URL: http://jvfc.ir/article-1-205-fa.html.

Kiforenko, O. (2022). The good governance impact on the agricultural products exports of the EU. Bulgarian Journal of Agricultural Science, 28(4).

https://www.researchgate.net/publication/344439171_Good_Governance_and_Agricultural_Efficiency

Kleider, H. (2020). Multilevel governance: Identity, political contestation, and policy. The British Journal of Politics and International Relations, 22(4), pp. 792-799.

https://doi.org/10.1177/1369148120936148

Korah, A., Koch, J. A., & Wimberly, M. C. (2024). Understanding urban growth modeling in Africa: Dynamics, drivers, and challenges. Cities, 146, 104734.

https://doi.org/10.1016/j.cities.2023.104734

Majeed, M. T., & Tauqir, A. (2020). Effects of urbanization, industrialization, economic growth, energy consumption, financial development on carbon emissions: an extended STIRPAT model for heterogeneous income groups. Pakistan Journal of Commerce and Social Sciences (PJCSS), 14(3), 652-681.

https://hdl.handle.net/10419/224955

Maleki, S., Ārvin, M., & Bazrafkan, S. (2019). The role of good urban governance in the realization of the resilient city (A case study of Ahwāz city). *Urban Planning Knowledge*, *2*(4), 1-18. *(In Persian).*

doi: 10.22124/upk.2019.12195.1162

Matamanda, A. R., Mafuku, S. H., & Bhanye, J. I. (2024). The Potential of Chinhoyi as a Fast-Growing Secondary City in Addressing Urban Challenges in Zimbabwe. Journal of Asian and African Studies, 59(5), 1408-1425.

https://doi.org/10.1177/00219096221137660.

Moradimokaram S, Shah Hosseini P S H, Nouri Kermani A. (2020). Analysis of urban population developments in Tehran province and its consequences in the urban network system of the region during the years (1355-1395). Pos 2020; 2 (3):233-247. *(In Persian).*

http://psp.modares.ac.ir/article-42-53791-fa.html

Mousavi, M. N., Ghalehteimouri, K. J., Alizadeh, I. S., Bahramijaf, S., & Shamsoddini, A. (2024). The impact of urban governance on enhancing resilience in informal settlements: A case study from Jafarabad, Kermanshah. J. Urban Dev. Manag, 3(2), 95-108.

https://doi.org/10.56578/judm030202

Movahed, A., Kamnroudi, M., Sasanpour, F., & Ghasemi Kafaroudy, S. (2014). AA. *Urban Structure and Function Studies*, *2*(7), 147-176. *(In Persian).*

https://shahr.journals.umz.ac.ir/article_1012_b147083af77c679ff54528316798e3b8.pdf

Mundia, C. N., & Murayama, Y. (2010). Modeling Spatial Processes of Urban Growth in African Cities: A Case Study of Nairobi City. Urban Geography, 31(2), 259–272.

https://doi.org/10.2747/0272-3638.31.2.259

Nazemi, M. and Mousavi, S. M. A. (2022). Urban harms in Iran and the main causes of their occurrence. *Interdisciplinary Studies on Strategic Knowledge*, *6*(21), 223-246. *(In Persian).*

DOI:20.1001.1.74672588.1401.6.21.8.5

Pinto, R. R., Monteiro, M. H., Martins, M. M., & Carvalho, E. R. D. (2021). The quality of health governance in Portugal: an evaluation of the Troika's intervention period. Ciência & Saúde Coletiva, 26, 2225-2241.

DOI:10.35808/ersj/1608

Poorahmad A, Piri E, Mohammadi Y, Parsa S, Heydari S.(2018). Good Urban Governance in Urban Neighborhoods (Case: Marivan City). IUESA 6 (24), 81-98*(In Persian).*

URL: http://iueam.ir/article-1-971-fa.html

Rostaei, S. , Asghari Zamani, A. and andesta, F. (2024). Explaining the model of neighborhood management using the theory of good urban governance (case study: Tabriz metropolis). *Economic Geography Research*, *5*(15), 33-53. *(In Persian).*

doi: 10.30470/jegr.2024.2022919.1146

Sajjadian, N., Nemati, M., Damanbagh, S. and Shojaian, A. (2016). An analysis of the rapid growth of urbanization and quality of life in the metropolis of Ahvaz. *Geography and Regional Urban Planning*, 6(18), 187-214. *(In Persian).*

Doi: 10.22111/GAIJ.2016.2376

Sharifi, A., & Hosseingholizadeh, M. (2019). The effect of rapid population growth on urban expansion and destruction of green space in Tehran from 1972 to 2017. Journal of the Indian Society of Remote Sensing, 47, 1063-1071.

https://link.springer.com/article/10.1007/s12524-019-00966-y

Siddiq, K. A. (2021). Challenges of Urban Governance in Nigeria, World Journal of Research and Review, 12(6), 1-6.

https://doi.org/10.31871/WJRR.12.6.3.

Sun L, Chen J, Li Q, Huang D. (2020) Dramatic uneven urbanization of large cities throughout the world in recent decades. Nature Communications.; 11(1):1-9.

DOI:10.1038/s41467-020-19158-1

Swistak, M. (2016): Good Governance as a new form of management in the context of the Europe 2020 strategy, Politeja, 43, pp. 43. – 62.

https://doi.org/10.12797/Politeja.13.2016.43.02

Talebi, M. A., Rahnemaei, M. T. and Ghorbaninezhad, R. (2021). Pathology of Barriers to Good Urban Governance in Middle Cities Case Study: Neyshabur City. *Sustainable city*, *3*(4), 43-57. *(In Persian).* Doi: 10.22034/jsc.2021.251270.1326

Trommel, W. (2020). Good Governance as Reflexive Governance: In Praise of Good Colleagueship, Public Integrity, 22 (3), pp. 227 – 235.

https://doi.org/10.1080/10999922.2020.1723356

Tubalawony, J., Setiadi, B., Harsono, I., & Masrur, M. (2024). Analysis of demographic changes and changes in public consumption patterns in the tourism industry in Denpasar city. West Science Social and Humanities Studies, 2(01), 182-189.

https://doi.org/10.58812/wsshs.v2i01.623

Udemba, E. N., Khan, N. U., & Shah, S. A. R. (2024). Demographic change effect on ecological footprint: A tripartite study of urbanization, aging population, and environmental mitigation technology. *Journal of Cleaner Production*, *437*, 140-159.

https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2023.140406

Zaman, S. Saeed, S. (2019). Governance and Good Governace – A Conceptual Perspective, Journal of Public Administration and Governance, 9(3), 58 – 74.

DOI:10.5296/jpag.v9i3.15417

Zamfir, D., & Stoica, I. V. (2024). Demographic Changes and Challenges of Small Towns in Romania. In *Urban Dynamics, Environment and Health: An International Perspective* (pp. 225-247). Singapore: Springer Nature Singapore.

DOI:10.1007/978-981-99-5744-6_9

Ziari, K., Yadollahnia, H., & yadollahnia, H. (2020). Urban Management Performance Analysis with Emphasis on Good Governance Indicators from the Citizen's Perspective (Case Study: Sari City). , *11*(40), 1-16. *(In Persian).*

DOI: 20.1001.1.22285229.1399.11.40.1.8

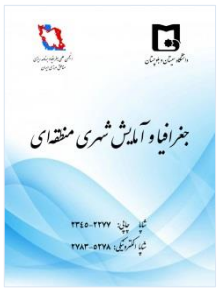
جغرافیا و آمایش شهری منطقه‌ای
شاپا چاپی: ۲۳۴۵-۲۲۷۷ شاپا الکترونیکی: ۲۷۸۳-۵۲۷۸

تحولات جمعیتی و چالش‌های فراروی حکمروایی خوب شهری (نمونهٔ موردی: شهر اهواز)

مصطفی محمدی ده چشمه [۱*]، ناهید آریانژاد [۲]

مقاله پژوهشی

جغرافیا و آمایش شهری–منطقه‌ای
بهار ۱۴۰۴، سال ۱۵، شمارهٔ ۵۴
تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۰۷/۲۷
تاریخ بازنگری: ۱۴۰۳/۱۰/۰۳
تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۱۰/۲۳
صفحات : ۶۴-۳۳

واژه‌های کلیدی:
رشد جمعیت، شهرنشینی، حکمروایی شهری، شهر اهواز.

چکیده

رشد سریع جمعیت شهر اهواز، این شهر را با چالش‌های مهمی در زمینه‌های مختلف محیطی، محرومیت اجتماعی، ناامنی، بیکاری، کمبود مسکن، ترافیک و غیره روبر ساخته و این مشکلات حکمروایی در این شهر را با چالش‌هایی مواجه کرده است؛ بنابراین در پژوهش حاضر سعی شده است به اولویت‌بندی و تحلیل تحولات جمعیتی و چالش های فراروی حکمروایی خوب شهری در شهر اهواز پرداخته شود. روش مورد استفاده در این پژوهش توصیفی–تحلیلی است. در این پژوهش برای گردآوری داده ها از ابزار پرسش‌نامه «دیمتل» و برای اولویت بندی معیارها از تکنیک «دنپ» بهره گیری شده است. تمامی مراحل با استفاده از نرم‌افزار اکسل که شامل ۴ معیار و ۲۵ زیرمعیار می باشد انجام شده است. روایی پرسش‌نامه به تأیید خبرگان رسید. برای سنجش پایایی پرسش‌نامه از نرخ ناسازگاری استفاده شده است. از آن‌جایی که نرخ ناسازگاری ماتریس F از ۰/۱ کمتر می باشد، در نتیجه ماتریس مورد نظر که منبعث از آراء نظرات خبرگان است پایایی دارد و می توان ادامهٔ مسیر را پیمود. در نهایت یافته های پژوهش نشان‌داد که به‌ترتیب: چالش‌های اجتماعی- فرهنگی، چالش‌های محیط زیستی، چالش‌های کالبدی-زیرساختی و چالش‌های اقتصادی رتبه‌های اول تا چهارم را به خود اختصاص‌داده‌اند. همچنین نتایج زیرمعیارها نشان‌داد به‌ترتیب زیرمعیارهای رشد مهاجرت، حاشیه‌نشینی و اسکان غیر رسمی و پیری جمعیت با امتیاز ۰/۰۶۴ ، شکل‌گیری کانون‌های بروز ناهنجاری و جرائم اجتماعی با امتیاز (۰/۰۵۹) و آلودگی محیطی (هوا، آب‌وخاک و آلودگی صوتی) با امتیاز ۰/۰۵۷ رتبهٔ اول تا سوم را به خود اختصاص‌داده‌اند و این شاخص‌ها می‌توانند در راستای تحقق تحولات جمعیتی و شناساسایی چالش‌های فراروی حکمروایی خوب شهری در شهر اهواز کمک بسزایی کنند.

مقدمه

حکمروایی خوب شهری، به‌عنوان یک مفهوم کلیدی در مدیریت شهری معاصر به مجموعه‌ای از اصول و ارزش هایی اشاره دارد که هدف آن ایجاد شهری کارآمد، پاسخگو، شفاف، مشارکتی و پایدار است (ملکی و همکاران،۱۳۹۷:۱). این مفهوم از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است زیرا شهرها به‌عنوان مراکز اصلی رشد اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی، نقش محوری در توسعهٔ پایدار ایفا می‌کنند(روستایی و همکاران، ۱۴۰۳:۳۵). از طرفی حکمروایی خوب شهری، به‌عنوان رویکردی جامع برای مدیریت مؤثر و پاسخگو در شهرها با چالش‌های جدی مواجه است. در واقع پیچیدگی روزافزون مسائل شهری و جهانی‌شدن، حاکمیت خوب شهری را با چالش های جدیدی مواجه کرده است (Matamanda et al, 2024:1409). نابرابری‌های اجتماعی و اقتصادی و دسترسی نامتوازن به خدمات شهری، امکانات رفاهی و فرصت‌های توسعه (Mousavi et al, 2024:96)، تغییرات اقلیمی، مهاجرت، رشد سریع شهرنشینی،

۱- دانشیارجغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، دانشگاه شهید چمران اهواز، اهواز، ایران. (نویسنده مسئول) M.mohammadi@scu.ac.ir
۲- دانشجوی دکتری جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، دانشگاه شهید چمران اهواز، اهواز، ایران. arianejadn@gmail.com

توسعهٔ فناوری‌های نوین و ...، همگی بر ساختار و عملکرد شهرها تأثیر گذاشته‌اند. در این شرایط، نهادهای شهری با چالش تطبیق با این تغییرات سریع و ارائهٔ پاسخ‌های مناسب روبرو هستند. عدم توانایی در مدیریت این پیچیدگی‌ها، می‌تواند به بروز بحران‌های شهری و کاهش کیفیت زندگی شهروندان منجرشود. (Graham et al, 2024:241).

علاوه بر موارد ذکرشده، تحولات جمعیتی به‌ویژه روند روبه‌رشد شهرنشینی، یکی از مهم‌ترین چالش‌های پیش روی جوامع شهری و حکمروایی خوب شهری است. این تحولات، فشارهای زیادی را بر منابع شهری، زیرساخت‌ها و خدمات وارد می‌کنند و در نتیجه، نیازمند رویکردهای جدید و خلاقانه در مدیریت شهری است (Docampo,2014:3). درواقع تحولات جمعیتی، به‌عنوان یکی از مهم‌ترین تحولات عصر حاضر، تأثیرات عمیقی بر ساختار اجتماعی، اقتصادی و سیاسی جوامع گذاشته است. این تحولات، به‌ویژه در شهرها که کانون اصلی رشد جمعیت هستند، چالش‌های جدیدی را برای حکمروایی خوب شهری ایجاد کرده است. برخی از این چالش‌ها از دیدگاه گیزلس و همکاران (۲۰۲۱) شامل مواردی مانند پیری جمعیت، رشد سریع جمعیت در برخی مناطق، تنوع فرهنگی و قومی(Gizelis et al,2021:13) و از نظر آرندت و همکاران (۲۰۱۸) تغییر الگوهای زندگی، تأمین منابع مالی برای ارائهٔ خدمات شهری، مدیریت تنوع و تضمین مشارکت همهٔ شهروندان، رشد بی‌نظم و برنامه‌ریزی نشده(Arndt et al,2018:3)، و از دیدگاه کاپروتی و همکاران (۲۰۱۷) استرس‌های محیطی پیش‌بینی‌نشده از جمله خیابان‌های کثیف، هوای آلوده، آتش‌سوزی‌های مکرر، شرایط شلوغ کار و زندگی، محله‌های فقیرنشین (Caprotti et al, 2017:369) و غیره می‌باشد.

علاوه بر این آنتیپوا (۲۰۱۸) درخصوص مشکلات شهری ناشی از تحول و رشد جمعیت در قرن بیستم و اوایل قرن بیست‌ویکم مواردی از جمله: کمبود شدید مسکن در دوران رکود بزرگ و دورهٔ پس از جنگ جهانی دوم، تمرکز فقر در داخل شهر به‌ویژه در بسیاری از شهرهای آمریکا، تفکیک مسکونی، مشکلات تأمین مسکن مقرون‌به‌صرفه، ازدحام بیش از حد مسکونی، شرایط کلی مسکن نامرغوب، دسترسی ناعادلانه به مسکن و تأمین مالی وام مسکن برای خانواده‌های اقلیت و کم‌درآمد و موارد مشابه آن‌را بیان کرده است (Antipova,2018:14). براساس پژوهش ارفنوزمان و داهیا(۲۰۱۸) نیز آسیب‌های شهری از جمله: فقر، تبعیض، نابرابری، تراکم ترافیک، گسترش شهری، تخریب و آلودگی محیط زیست نیز از پیامدها و چالش‌های رشد سریع جمعیت شهری برای مدیریت شهری بوده است (Arfanuzzaman & Dahiya,2019:727)؛ بنابراین برای مقابله با چالش‌های ناشی از تحولات جمعیتی، نیاز به بازنگری در رویکردهای سنتی حکمروایی شهری و اتخاذ راهکارهای نوین و مبتنی بر شواهد است (موحد و همکاران،۱۳۹۳:۱۷۷) به‌طوری‌که عظیمی و همکاران(۱۴۰۱) بیان‌کردند که عوامل مشارکت، پاسخگویی، عدالت و قانونمندی حکمروایی شهری اثرگذار بر روند تحولات شهر میانه ناپایدار و به‌گونه‌ای است که تداوم وضع موجود به شکل گیری سناریو فاجعه خواهد انجامید و در بهترین حالت، در صورت ادامه وضع موجود، تغییرات سیستم حکمروایی به موازی کاری و عدم وجود برنامهٔ منظم و منسجم و فقدان هماهنگی بین سازمانی، کاهش سطح توانمندی اجتماعی، عدم تقویت اقتصاد محلی و کاهش نقش مشارکتی شهروندان، کاهش سطح سرمایه‌گذاری‌های بخش خصوصی و کاهش نظارت کالبدی بر فضاهای ساخته‌شده مرتبط با کنترل انواع چالش‌های فزایندهٔ شهری منجر خواهد شد. خاتم و همکاران (۱۴۰۲) نیز بیان‌کردند که حکمروایی شهری می‌تواند به کیفیت بهتر مکان‌های شهری و همچنین اعتماد بیشتر شهروندان به نهادهای مدیریت شهری منجرشود. جودکی و قاسمپور (۱۴۰۰) نشان‌دادند که تعدد مدیریت و ناهماهنگی سازمان‌ها و نهادهای دولتی و خصوصی متولی امور شهری از چالش‌های مدیریت کلان‌شهری مانند تهران باعث به‌وجودآمدن برخی مشکلات در درون کلان‌شهر شده‌اند. علاوه بر این آشناور

و همکاران(۱۴۰۰) به مطالعهٔ موانع و چالش‌های زمین‌های فراروی حکمروایی مدیریت شهرها در ایران پرداخته‌اند که در این زمینه مؤلفه‌هایی از قبیل: «فقدان شهر و وجود نظریه‌ای پایه برای تعریف شهر در ایران»، «عدم شکل-گیری جامعهٔ مدنی قدرتمند و تأثیرگذار»، «عدم تکوین مفهوم برنامه‌ریزی در ایران»، «فقدان جایگاه مفهوم شهروندی»، «دولت در ایران»، «جایگاه مدیریت شهری در قوانین و اسناد فرادست»، «عدم وجود یکپارچگی در مدیریت شهری» و«تأمین مالی ناپایدار شهرداری‌ها و مشکلات تبعی آن» از مهمترین موانع در این زمینه به‌شمار می‌روند.

طالبی و همکاران (۱۳۹۹) نیز موانع و عوامل مؤثر بر عدم تحقق حکمروایی خوب شهری را شامل چهار حوزهٔ عمده یعنی؛ «موانع ساختاری»، «موانع فردی»، «موانع کنش ارتباطی» و «موانع زیرساختی» می‌دانند. بر این اساس می-توان گفت که رشد جمعیت و همچنین افزایش مهاجرت در دهه‌های گذشته باعث شده است که تراکم جمعیت در برخی از شهرهای ایران از جمله شهر اهواز افزایش یابد. رشد بیش‌ازحد جمعیت و گسترش شهرهای بزرگ از یک-سو و نابرابری‌های موجود در سطح معیشت زندگی مردم از سوی دیگر، سبب شده است که مشکلاتی از قبیل: تمرکز سرمایه به صورت نامتوازن، تخریب محیط زیست، بحران‌های ترافیکی و بسیاری از موارد دیگر به‌وجودآید (خلیلی عراقی و همکاران،۱۳۹۶:۹).

این شکل از توسعهٔ شهر و شهرنشینی در نتیجهٔ افزایش جمعیت، چالش‌ها و مشکلاتی را سبب شده است. به‌عنوان نمونه، پژوهش کاظمی اردکانی و موسوی(۱۴۰۱) آسیب‌های شهری در نتیجهٔ رشد جمعیت در شهرهای ایران را در چهار مقوله شامل: آسیب‌های اقتصادی، آسیب‌های اجتماعی، آسیب‌های فرهنگی و آسیب‌های کالبدی شناسایی کرده‌اند که بیشترین فراوانی در این طبقات را چالش‌های؛ بیکاری، فقر، اعتیاد و ناامنی مسائل جنسی و آلودگی‌های زیست‌محیطی به خود اختصاص‌داده‌اند (به نقل از عظیمی و همکاران، ۱۴۰۱: ۹۵).

همچنین براساس پژوهش علی‌اکبری(۱۳۸۳)، سجادیان و همکاران(۱۳۹۵)، دهقانی(۱۳۹۸)، حسین‌پور و همکاران(۱۴۰۱) (باستین و همکاران،۱۳۹۷) و گودرزی (۱۴۰۱) شهرهای ایران به‌ویژه کلان‌شهرها به مهم‌ترین کانون‌های بروز جرم و جنایت، ناهنجاری و افزایش آسیب‌های اجتماعی و آلودگی محیط زیست تبدیل‌شده‌اند.

شهر اهواز به‌عنوان یکی از کلان‌شهرهای ایران و مرکز استان خوزستان، در سال‌های اخیر شاهد تحولات جمعیتی قابل توجهی بوده است. این تحولات، از یک‌سو به رشد جمعیت و گسترش شهر منجر شده و از سوی دیگر، چالش‌های پیچیده‌ای را برای مدیریت شهری و تحقق حکمروایی خوب به همراه داشته است. این رشد جمعیت، که عمدتاً به‌دلایلی همچون مهاجرت، ناشی از توسعهٔ صنعتی رخ داده است، تأثیرات قابل توجهی بر ابعاد مختلف زندگی شهری داشته و به تبع آن، چالش‌های پیچیده‌ای را برای مدیریت شهری ایجاد نموده که در حوزه‌های مختلفی از جمله؛ اجتماعی، اقتصادی، زیست‌محیطی و زیرساختی نمود پیدا کرده است. این چالش‌ها، ابعاد مختلفی از زندگی شهروندان این شهر را تحت تأثیر قرار داده و نیازمند راهبرد ویژهٔ برنامه‌ریزان شهری است؛ بنابراین پژوهش حاضر در پی پاسخگویی به این سوأل است که تأثیر حکمروایی خوب شهری برای حل چالش‌ها و پیامدهای حاصل از رشد سریع جمعیت شهری در شهر اهواز چگونه است؟

نتیجه این‌که در زمینهٔ رشد جمعیت شهری و شهرنشینی و چالش‌های آن و همچنین در زمینهٔ چالش‌های تحقق‌پذیری حکمروایی شهری، پژوهش‌های جداگانه و مختلفی در کشورهای مختلف جهان و طی سال‌های اخیر در ایران انجام شده است. در این پژوهش تلاش بر این بوده است تا به این سؤالات پاسخ داده شود که تعامل

پیچیده بین تحولات جمعیتی و حکمروایی شهری در شهر اهواز چگونه است؟ و آیا حکمروایی به‌عنوان راهبرد نوین مدیریت شهری می‌تواند در کاستن چالش‌های جمعیتی در این شهر مؤثر باشد یا خیر؟

مبانی نظری

حکمروایی خوب برای چالش‌های شهری

اگرچه کاربرد مفهوم حکمروایی شهری از اواخر دهۀ ۱۹۸۰ و از آفریقا آغاز گردید اما "برایان مک‌لاین" اولین نظریه‌پردازی است که در سال ۱۹۷۳ به این مفهوم پرداخته است (حسینی و همکاران،۱۳۹۹:۸۱۵). او عقیده دارد تقاضای روزافزون مردم شهرها این است که حکومت شهری باید نسبت به روندهای تغییر در شهر «پاسخگوتر»، اقداماتش با مسائل شهری و تحول آن‌ها «متناسب‌تر»، نسبت به اجتماع «مسئول‌تر» و به‌عنوان بخشی از نظام یادگیری بهتر عمل کند و سرانجام نقش مهمی در پیش‌بینی، کشف و استقبال از آینده ایفا کند (اکبرزاده و همکاران،۱۳۹۷:۱۴۱). جهت تحقق این تقاضاها او ارتباط با نظام اجتماع را ضروری می‌داند و با این مقدمات حکمروایی را نوعی فرآیند می‌داند که متضمن نظام به هم پیوسته‌ای است که هم «حکومت» و هم «اجتماع» را در بر می‌گیرد. پس از او افراد دیگری چون مک کینلی[1] و اتکینسن[2] نیز این بحث را مطرح کرده‌اند (Siddiq, 2021:3). در اواخر دهۀ ۱۹۸۰، پس از یک دهه سیاست‌های تعدیل اقتصادی ساختاری در بسیاری از کشورهای آفریقایی، بانک جهانی به این نتیجه رسید که حکمرانی، موضوعی اساسی در راهبرد توسعۀ کشورهایی است که عملکردشان ضعیف است (مرادی مکرم و همکاران،۱۳۹۹؛ ۲۳۳). به‌عبارتی بانک جهانی در مطالعات سال ۱۹۸۹ دریافت که حکمرانی– شیوۀ مدیریت و ادارۀ کشور یا رابطۀ شهروندان با حکومت‌کنندگان– موضوع محوری توسعه است. پس از آن سازمان ملل در دومین کنفرانس مربوط به سکونتگاه‌های انسانی، در سال ۱۹۹۶ استانبول، شعار خود را «فعالیت جهانی برای حکمروایی شهری خوب» قرار داد و تأکید کرد که شهرهای جهان می‌بایست در جهت استقرار حکمروایی شهری قدم بردارند (پوراحمد و همکاران، ۱۳۹۷: ۹۸).

بانک جهانی، حاکمیت را به‌عنوان «روشی که براساس آن بر مدیریت اقتصادی یک کشور و منابع اجتماعی آن برای رسیدن به توسعه اعمال قدرت می‌شود» تعریف نموده است (بیروتی و همکاران،۱۴۰۰:۸۱). در یک تعریف جامع‌تر ارائه‌شده در سال ۱۹۹۵ چنین آمده است « حکمرانی مجموعه‌ای از روش‌های فردی و نهادی، عمومی و خصوصی است که امور مشترک مردم را اداره می‌کند و فرآیندی پیوسته است که از طریق آن منافع متضاد یا متنوع را همساز نموده و اقدام همکاری‌جویانه اتخاذ می‌گردد (خمجانی و همکاران،۱۴۰۱:۴۷). حکمرانی شامل نهادهای رسمی و نظام‌هایی است که برای تضمین رعایت قانون، قدرت پیدا کرده‌اند که به نفع آن‌ها است». براساس تعاریف بالا می‌توان‌گفت که «حاکمیت شایسته» روشی برای تنظیم روابط اجتماعی در بین حوزه‌های خصوصی و سیاسی است که دستیابی به توسعۀ پایدار را ممکن می‌سازد.» (Virtudes, 2016:171).

در واقع حاکمیت شایسته در پی فراهم‌آوردن محیطی است که در آن شهروندان، امکان توافق و برقراری انواع روابط اجتماعی، اقتصادی، سیاسی و فرهنگی را به‌طور آزادانه داشته باشند، بدون آن‌که حقوق دیگران را نقض کنند. به زبان اقتصادی، در چنین شرایطی هزینه‌های ارتباطات یا معاملات[3] اجتماعی به حداقل می‌رسد که معادل به حداقل

[1] - Mc Kinlay
[2] -Atkinson
[3] -Transaction costs

رسیدن اصطکاک در محیط فیزیکی است؛ در نتیجه توسعهٔ اجتماعی و رشد اقتصادی به بالاترین سرعت و شتاب می‌رسد (زیاری و همکاران،۱۳۹۹:۲). بنابر نظر صاحب‌نظران داخلی، حکمروایی شهری؛ یعنی اثرگذاری همهٔ ارکان اثرگذار شهری بر مدیریت شهر، با تمام سازوکارهایی که به‌سوی تعالی شهر و شهروندان حرکت کنند، نه این‌که عرصه‌های عمومی و خصوصی کنار گذاشته شوند و فقط "عرصهٔ حکومتی" اختیاردار آن دو باشد. منشأ قدرت و مشروعیت در حکمروایی شهری، تمام »شهروندان« و حضور آن‌ها در همهٔ صحنه‌ها و ارکان "جامعهٔ مدنی" است (آشناور و همکاران،۱۴۰۰:۲۰).

جدول۱ : شاخص‌های حکمروایی خوب شهری از دیدگاه سازمان ملل

شاخص‌ها	تعاریف و ویژگی‌ها
مشارکت	ویژگی اصلی مشارکت، آزادی همهٔ مردم در ابراز نظرات و دیدگاه‌های خود است که این امر در مرحلهٔ اجرا نیازمند ابزارهای خاصی از جمله رسانه‌های آزاد و نهادهای مدنی مستقل است.
شفافیت	نقطه مقابل پنهانکاری در تصمیم‌گیری و بیانگر ایجاد اعتماد متقابل بین عامهٔ مردم و حکومت می‌باشد تا از این طریق علاوه بر تأمین اطلاعات، امکان دسترسی آسان به آن‌را داشته باشند
حاکمیت قانون	برقراری سیستم حکمرانی خوب نیازمند چهارچوب‌های قانونی عادلانه و منصفانه‌ای است که از ویژگی بیطرفانه‌بودن برخوردار است.
مسئولیت‌پذیری	نهادهای تصمیم‌گیر نسبت به تأمین خواسته‌ها و تمایلات افراد احساس مسئولیت داشته باشند.
اجماع‌سازی	منافع و سلایق مختلف در جامعه به سمت اجماعی گسترده که بهترین و بیشترین منفعت را برای تمام اجتماع در پی دارد.
عدالت وانصاف	همهٔ افراد باید از فرصت‌های برابر برخوردار باشند و رفاه یک جامعه، وابسته به تضمین این امر است که همهٔ اعضای آن احساس کنند در آن جامعه، استفاده کننده هستند.
کارایی و اثربخشی	نهادها و سازمان‌های تصمیم‌گیرنده، همیشه نیازهای مردم و استفادهٔ پایدار از منابع طبیعی و حفاظت از محیط زیست را نیز در نظر داشته باشند.
پاسخگویی	نه‌تنها نهادهای دولتی بلکه بخش خصوصی و سازمان‌های جامعهٔ مدنی باید نسبت به عموم مردم و همهٔ افراد ذینفع پاسخگو باشند.

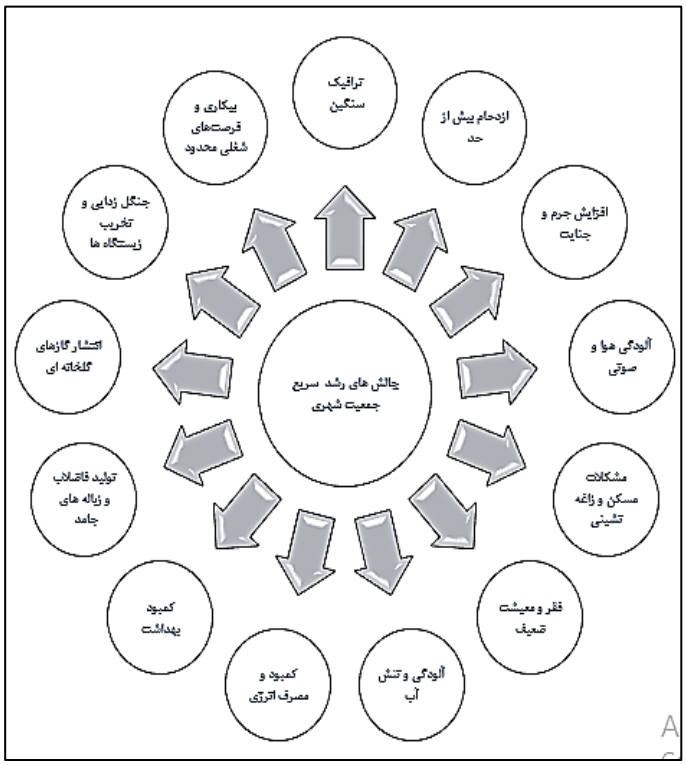
(Zaman & Saeed, 2019), (Trommel, 2020), (Kleider, 2020), (Swistak, 2016), (Pinto etal, 2021), (Poniatowicz et al, 2020), (Abdulatova, 2021), (Kiforenko, 2022)

تحولات جمعیتی و پیامدهای فضایی آن برای حکمروایی شهری

تحولات جمعیتی به تغییراتی گفته می‌شود که در ساختار و ترکیب جمعیت یک جامعه یا منطقه در طول زمان رخ‌می‌دهد. این تغییرات می‌توانند در ابعاد مختلفی مانند: اندازهٔ جمعیت، ساختار سنی، جنسیت، توزیع جغرافیایی، نرخ تولد، مرگ‌ومیر، مهاجرت و سایر شاخص‌های جمعیتی بروز کنند (Tubalawony et al, 2024:184). تحولات جمعیتی، فرآیند پیچیده ای است که تحت تأثیر عوامل اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی و سیاسی متعددی قرار دارد. برای درک بهتر این تحولات باید الگوها، روندها و عوامل مؤثر بر تغییرات جمعیتی را تبیین‌نمود (Zamfir et al, 2024:227). عوامل متعددی از جمله: عوامل اقتصادی (سطح درآمد، نابرابری درآمدی، اشتغال و سیاست‌های اقتصادی دولت)، عوامل اجتماعی(فرهنگ، ارزش‌ها، نگرش‌ها نسبت به خانواده، ازدواج و فرزندآوری)، عوامل فرهنگی (مذهب، قومیت و سنت‌ها)، عوامل سیاسی (سیاست‌های جمعیتی دولت، قوانین مربوط به ازدواج، طلاق و فرزندآوری)، عوامل بهداشتی(دسترسی به خدمات بهداشتی، سطح بهداشت و تغذیه)، عوامل محیطی(تغییرات آب-

وهـوایی، بلایـای طبیعـی، و تخریـب محـیط زیسـت) بـر تحـولات جمعیتـی تأثیرگـذار هسـتند (Udemba et al, 2024:144).

رشد شهری در قرن بیستم، سهم جمعیت شهرنشین را به شدت افزایش‌داده و شهرنشینی را به شیوهٔ غالب زنـدگی تبدیل کرده است. در حقیقت رشد شهر و شهرنشینی، بارزترین ویژگی تحـولات اجتمـاعی- اقتصـادی در دوره‌هـای اخیر هستند. با وجود فواید زیاد شهرنشینی، بسیاری از سیاستگذاران در کشورهای مختلف روند فزایندهٔ شهرنشـینی را زنگ خطری می‌دانند (سجادیان و همکاران،۱۳۹۵:۱۸۸). در بسـیاری از نـواحی شـهری بـه‌ویـژه نـواحی شـهری کشورهای در حال توسعه، بیکاری و مسائل اجتماعی در حال افزایش است، شرایط محیطی و سـلامت در حـال زوال می‌باشد، نابرابری در دسترسی به درآمد و خدمات عمومی در حال رشد است و شواهد فقر، آسیب پذیری و ناامیـدی به‌طور فزاینده‌ای در میان مردم نواحی شهری قابل مشاهده اسـت؛ بنـابراین شـهرها بـه‌دلیـل الگوهـای شهرنشـینی ناپایدار فعلی که سریع، بدون برنامه، پراکنده، شیوه مدیریت منابع و فشار بر زیرساخت‌ها برای افزایش تـاب‌آوری در برابر هر بحران و تغییر کندی هستند، با چالش‌های قابل توجهی روبرو هستند. علاوه بر آن، روند شهرنشینی جهـانی نامنظم و یکنواخت نیست (Sun etal,2020:3). در نتیجه، افزایش شهرنشینی تخریب محیطی را تشدید می‌کند. به‌عنوان مثال بر اساس نظر آدینی (۲۰۲۳) بسیاری از شهرهای بزرگ و پایتخت آفریقـا کـه رشـد سـریع جمعیـت را تجربه کرده‌اند، با چالش‌هایی مواجه شده‌اند که این امر مدیریت این شهرها را با مشکلاتی روبرو ساخته است. برخی از اثرات رشد جمعیت و شهرنشینی سریع ناپایدار در شکل(۱) نشان داده شده است.

شکل۱: پیامدهای رشد جمعیت و شهرنشینی ناپایدار برای مدیریت شهری

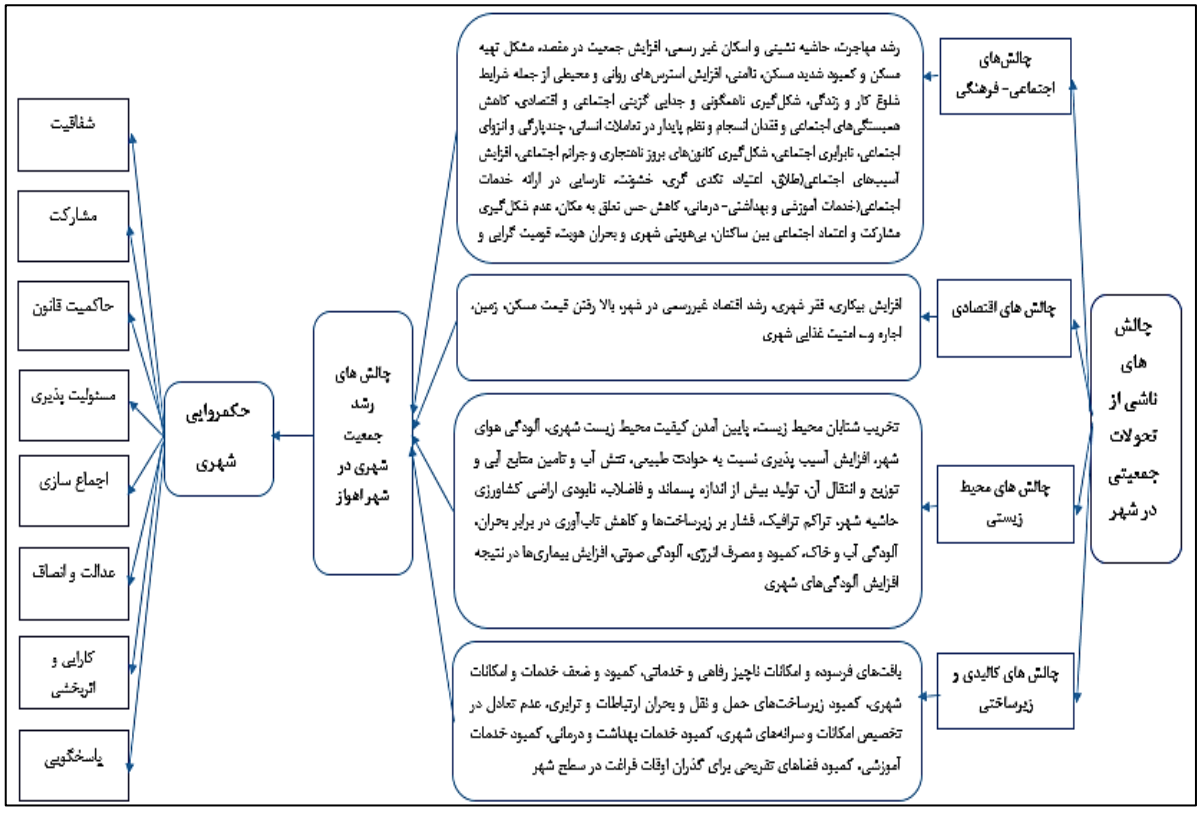
منبع: (Majeed & Tauqir,2020:655; Adedini, 2023:3)

براساس شکل(۱) به‌طور کلی حکمروایی خوب شهری، به‌عنوان یک مفهوم کلیدی در مدیریت شهری، با چالش‌های متعددی روبرو است که برخی از آن‌ها ریشه در تحولات جمعیتی دارند. افزایش جمعیت در شهرها، به‌ویژه در شهرهای بزرگ، چالش‌های متعددی در جنبه‌های مختلف اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی، محیط زیستی و کالبدی را به همراه دارد که بر کیفیت زندگی شهروندان و پایداری شهر تأثیر می‌گذارد. این چالش‌ها، اجرای اصول حکمروایی خوب شهری را با دشواری مواجه‌کرده و نیازمند برنامه‌ریزی و مدیریت دقیق هستند. در ادامه به برخی از چالش‌های مربوط به تحولات جمعیت شهری برای حکمروایی شهری براساس منابع مختلف پرداخته شده است.

پیری جمعیت: این پدیده، چالش‌هایی مانند: تأمین هزینه‌های بازنشستگی، ارائهٔ خدمات بهداشتی ویژهٔ سالمندان و تغییر در ترکیب نیروی کار را به همراه دارد. مهاجرت: مهاجرت چالش‌هایی مانند: تنوع فرهنگی و قومیتی، ایجاد شکاف‌های اجتماعی، افزایش تقاضا برای خدمات را به همراه دارد. نابرابری اقتصادی: ایجاد مناطق فقیرنشین و حاشیه‌نشین می‌تواند به افزایش جرم و جنایت، کاهش مشارکت اجتماعی و تضعیف انسجام اجتماعی در شهرها منجر شود (Tubalawony et al, 2024:186). بیکاری و اشتغال: نرخ بالای بیکاری، به‌ویژه در میان جوانان، می‌تواند به افزایش نارضایتی اجتماعی و سیاسی و کاهش مشارکت در امور شهری منجر شود. تغییرات اقلیمی: تغییرات اقلیمی و حوادث طبیعی مانند سیل، زلزله و خشکسالی می‌توانند به زیرساخت‌های شهری آسیب‌رسانده و هزینه‌های هنگفتی را به دولت‌ها تحمیل کنند (Sun etal,2020:3). مدیریت بحران: ترکیب چالش‌های اقتصادی و جمعیتی با حوادث غیر مترقبه مانند بیماری‌های همه‌گیر، می‌تواند توانایی شهرها در مدیریت بحران را به‌شدت کاهش‌دهد. تأمین مالی خدمات شهری: افزایش هزینه‌های تأمین خدمات عمومی در شرایط اقتصادی نامناسب، می‌تواند به کاهش کیفیت خدمات و افزایش بدهی‌های شهرداری‌ها منجرشود. مشارکت شهروندی: کاهش اعتماد عمومی به دولت‌ها و نهادهای عمومی، می‌تواند به کاهش مشارکت شهروندان در تصمیم‌گیری‌های شهری و تضعیف حاکمیت محلی منجر شود (اکبرزاده و همکاران،۱۳۹۷:۱۴۳). افزایش مصرف منابع آب: با افزایش جمعیت، تقاضا برای آب آشامیدنی و آبیاری فضاهای سبز افزایش می‌یابد که می‌تواند منجر به کمبود آب، آلودگی منابع آب و تنش‌های آبی شود. افزایش مصرف انرژی: افزایش جمعیت به معنای افزایش مصرف انرژی برای تأمین برق، گرمایش و سرمایش ساختمان‌ها، حمل‌ونقل و صنایع است که می‌تواند به افزایش انتشار گازهای گلخانه‌ای و تشدید تغییرات اقلیمی منجرشود (Chatterjeeetal,2016:162). افزایش حجم زباله: با افزایش جمعیت، حجم زبالهٔ تولیدشده نیز افزایش‌می‌یابد که مدیریت نادرست آن می‌تواند به آلودگی محیط زیست، شیوع بیماری‌ها و کاهش کیفیت زندگی شهروندان منجرشود. افزایش انتشار آلاینده‌ها: فعالیت‌های صنعتی، حمل‌ونقل، تولید انرژی و مصرف سوخت‌های فسیلی در شهرهای پرجمعیت، منجر به افزایش انتشار آلاینده‌های هوا مانند: ذرات معلق، اکسیدهای نیتروژن و گوگرد و گازهای گلخانه‌ای می‌شود (Ahumibe etal,2023:87). تأمین مواد غذایی: تأمین مواد غذایی برای جمعیت روبه‌رشد، نیازمند افزایش تولید کشاورزی و دامداری است که می‌تواند به تخریب جنگل‌ها، فرسایش خاک و آلودگی منابع آبی منجرشود (Duranton & Puga,2023:220).

با توجه به موارد ذکرشده، درک ارتباط بین تحولات جمعیتی و چالش‌های حکمروایی خوب شهری، برای برنامه‌ریزی شهری پایدار و مؤثر ضروری است. به‌طور کلی تحولات جمعیتی شامل تغییرات در اندازه، ساختار و توزیع جمعیت یک شهر یا منطقه است. چالش‌های حکمروایی خوب شهری مجموعه مشکلاتی است که در نتیجهٔ تحولات جمعیتی و عوامل دیگر، در مدیریت و ادارهٔ امور شهری ایجاد می‌شود. این چالش‌ها ممکن است شامل

مواردی مانند: فشار بر زیرساخت ها، تغییر در تقاضا برای خدمات شهری، نابرابری اجتماعی، و مشکلات زیست-محیطی باشد. تحولات جمعیتی می‌تواند به‌عنوان یک عامل محرک اصلی در ایجاد چالش‌های حکمروایی خوب شهری عمل کند. با توجه به مطالبی که در بخش مبانی نظری مطرح‌گردید، مدل نظری پژوهش حاضر به‌صورت شکل(۲) است. لازم به توضیح است که تمامی شاخص‌ها و متغیرهای اشاره‌شده در این بخش، برگرفته از مبانی نظری و پیشینهٔ پژوهش بوده است که پس از تدوین این شاخص‌ها در مرحلهٔ بعد توسط کارشناسان شهر اهواز مورد ارزیابی و وزن‌دهی قرار گرفتند تا میزان اهمیت و وزن هرکدام از این شاخص‌ها با توجه به شرایط بومی شهر اهواز مشخص‌گردد. علاوه براین با توجه به این‌که شاخص‌های متعددی در زمینهٔ چالش‌های تحولات جمعیتی و حکمروایی شهری وجود دارد، در این بخش شاخص‌های مورد نظر که از منابع مختلفی که پیشتر اشاره شد، جمع-آوری‌گردید، براساس نظر نگارندگان و همچنین‌کارشناسان‌پژوهش، در چهار دسته به شرح شکل(۲) تقسیم‌بندی‌شد.

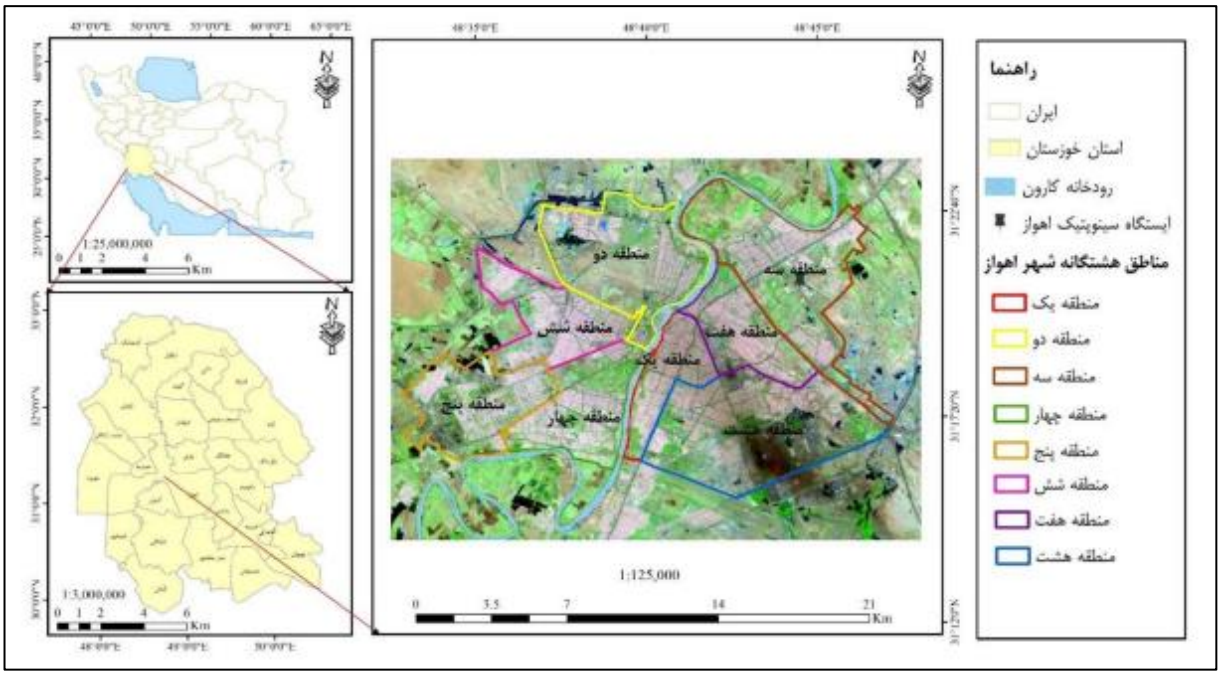
شکل۲: مدل نظری پژوهش

(ترسیم: نگارندگان، ۱۴۰۳)

معرفی محدودهٔ مطالعه

شهر اهواز به‌عنوان یکی از شهرهای ایران و مرکز شهرستان اهواز و استان خوزستان از نظر جغرافیایی در ۳۱ درجه و ۲۰ دقیقه عرض شمالی و ۴۸ درجه و ۴۰ دقیقه طول شرقی در جلگه‌ای با ارتفاع ۱۸ متر از سطح دریا قرار گرفته است و براساس آخرین سرشماری عمومی نفوس و مسکن در سال ۱۳۹۵، شهر اهواز دارای ۱۱۸۴۷۸۸ نفر جمعیت بوده است (مرکز آمار ایران، ۱۳۹۵). همچنین براساس آخرین مستندات شهر اهواز دارای ۸ منطقه شهری، ۳۴

ناحیه و ۱۲۴ محله می‌باشد (شهرداری اهواز، ۶:۱۳۹۶). شکل (۳) نشان‌دهندۀ موقعیت محدودۀ مورد مطالعه می‌باشد.

شکل ۳. موقعیت جغرافیایی شهر اهواز

جمعیت شهر اهواز طی ۷ دورۀ سرشماری (۱۳۳۵-۱۳۹۵) به‌ترتیب؛ ۱۲۰۰۹۸، ۲۰۶۳۷۵، ۳۳۴۳۹۹، ۵۷۹۸۲۶، ۷۱۴۶۶۴، ۸۰۴۹۸۰، ۹۷۹۰۵۴، ۱۰۵۶۵۸۹، ۱۱۸۴۷۸۸ نفر بوده است. شهر اهواز طی سال‌های مختلف، از رشد یکسانی برخوردار نبوده است. همان‌طورکه در جدول (۲) آمده است، بالاترین نرخ رشد مربوط به دهۀ ۵۵-۶۵، معادل ۵/۶ درصد و کمترین آن مربوط به دورۀ ۹۰-۹۵، معادل ۱/۹۴ درصد بوده است. در جدول فوق تحولات جمعیتی شهر اهواز طی سال‌های ۱۳۳۵- ۱۳۹۵ بیان شده است. با مشاهدۀ آمار و ارقام جمعیتی شهر اهواز می‌توان پی‌برد که این شهر طی دوره‌های سرشماری با چند شوک جمعیتی مواجه بوده است؛ به‌طوری‌که درسال‌های ۱۳۴۵، ۱۳۵۵ و ۱۳۶۵ جمعیت این شهر به‌ترتیب ۷۲ درصد، ۶۲ درصد، ۷۳ درصد افزایش جمعیت نسبت به دهۀ قبل داشته است. در توضیح چنین وضعیتی در طول این چند دوره در اهواز می‌توان‌گفت تأثیرات بهبود وضعیت بهداشتی و درمانی و نتیجتاً کاهش مرگ‌ومیر، برهم‌خوردن تعادل مناسبات و روابط شهر و روستا، حاصل از سیاست‌های کلان کشوری از جمل: اتکای عمدۀ دولت وقت به صادرات نفت، اجرای اصلاحات ارضی و انزوای بخش کشاورزی و راه‌اندازی فاز به فاز صنایع در اهواز در راستای استراتژی صنعتی‌شدن، این شهر را در وضعیت جاذبه و روستاها و شهرهای دیگر را در شرایط دافعۀ جمعیتی قرار داد. در واقع می‌توان گفت سیر افزایش جمعیت شهری در اهواز بر پایۀ چنین عوامل و ناهنجاری‌های ساختاری شکل گرفته است (دامن‌باغ، ۱۴۰۰: ۱۵۱). این امر پیامدهای گوناگونی را برای شهر اهواز داشته است که از جملۀ این پیامدها می‌توان به گسترش اسکان غیر رسمی، افزایش میزان جرائم اجتماعی، گسترش بیکاری، توسعۀ کالبدی بدون برنامه و فشار بر زیرساخت‌های خدماتی شهر و مانند این‌ها اشاره کرد.

جدول۲: تحولات جمعیتی شهر اهواز از سال ۱۳۳۵- ۱۳۹۵

سال	تعداد جمعیت	دورهٔ زمانی	نرخ رشد سالانه(درصد)	افزایش نسبی جمعیت (درصد)
۱۳۳۵	۱۲۰۰۹۸	-	-	-
۱۳۴۵	۲۰۶۷۳۷۵	۴۵-۱۳۳۵	۵/۵۶	۷۲
۱۳۵۵	۳۳۴۳۹۹	۵۵-۱۳۴۵	۴/۹۵	۶۲
۱۳۶۵	۵۷۹۸۲۶	۶۵-۱۳۵۵	۵/۶۶	۷۳
۱۳۷۰	۷۱۴۶۶۴	۷۰-۱۳۶۵	۴/۵۶	۲۵
۱۳۷۵	۸۰۴۹۸۰	۷۵-۱۳۷۰	۲/۱۲	۱۱
۱۳۸۵	۹۷۹۰۵۴	۸۵-۱۳۷۵	۲/۱۹	۲۵
۱۳۹۰	۱۰۵۶۵۸۹	۹۰-۱۳۸۵	۱/۵۵	۸
۱۳۹۵	۱۱۸۴۷۸۸	۱۳۹۵-۱۳۹۰	۳/۳۴	۱۳

(منبع: مرکز آمار ایران، ۱۳۹۵)

روش‌شناسی پژوهش

روش مورد استفاده در این پژوهش از نظر ماهیت توصیفی–تحلیلی، از نظر هدف کاربردی و از حیث پایگاه داده ها از نوع تحقیقات مبتنی بر داده‌ها کیفی- کمی بوده‌است. به‌منظور استخراج شاخص‌های پژوهش، از روش ترکیبی مطالعهٔ سوابق مدون شامل کتب و مقالات و همچنین بهره‌گیری از آراء خبرگان پژوهش استفاده شده است. در ادامه پردازش و تحلیل شاخص‌های منتخب، از ابزار پرسش‌نامه «دیمتل»[1] و برای اولویت‌بندی معیارها از تکنیک «دنپ»[2] بهره‌گیری شده است.

تکنیک «دیمتل» یکی از روش‌های تصمیم‌گیری چندشاخصه است که برای شناسایی الگوی روابط علی میان متغیرهای مورد مطالعه مورد استفاده قرار می گیرد. از این روش برای شناسایی الگوی روابط میان یک دستهٔ شاخص استفاده می‌شود. برای گردآوری اطلاعات، شامل مرحله اول (استخراج شاخص)، پرسش‌نامه ساختاریافته «دیمتل» مورد استفاده قرار گرفت و به‌صورت حضوری یا از طریق ارسال ایمیل تکمیل شدند. ماهیت پرسش‌نامه‌ها به‌گونه‌ای بوده است که جدولی از مؤلفه‌ها را شامل می‌شد که ارتباط و میزان اثر میان این مؤلفه‌ها از خبرگان در مورد مناسب‌بودن پرسش‌نامه‌ها اخذ و اعمال شد. ضمناً پرسش‌نامه‌ها استاندارد بوده و در پژوهش‌های مشابه مورد استفاده قرارگرفته بود. روش «دنپ» ترکیب روش دیمتل با ای ان پی[3] می باشد که با استفاده از ماتریس ارتباطات دیمتل سوپر ماتریس ای ان پی را تشکیل داده و سپس وزن نهایی را محاسبه می‌کند. این روش، روشی جهت حل مسائل دارای معیارهای وابسته و یا بازخورد مناسب است (حیدری و همکاران،۱۴۰۲: ۳۶).

جامعهٔ آماری، متخصصین امور شهری شامل اساتید دانشگاه و مدیران شهری بوده که بر مبنای تخصص و تجربه انتخاب شده‌اند. حجم نمونهٔ منتخب در این پژوهش، با توجه به در دسترس‌بودن و همکاری در پاسخگویی ۵۰ نفر در نظر گرفته شده است. همچنین برای اطمینان از نتایج پژوهش، روایی پرسش‌نامه به تأیید خبرگان منتخب رسید و برای سنجش پایایی پرسش‌نامه از نرخ ناسازگاری استفاده شده است. از آن‌جایی که نرخ ناسازگاری ماتریس F از

[1] DEMATEL
[2] DANP
[3] ANP

۰/۱ کمتر می‌باشد در نتیجه ماتریس مورد نظر که منبعث از آراء نظرات خبرگان می‌باشد، پایایی لازم را داشته و می‌توان مبنایی برای تحقیق باشد.

جدول۳. معیارهای تحولات جمعیتی به‌عنوان مولد چالش‌های فراروی حکمروایی خوب شهری

معیارها	کد	زیرمعیارها
چالش‌های اجتماعی- فرهنگی (A)	A1	رشد مهاجرت، حاشیه‌نشینی و اسکان غیر رسمی
	A2	مشکل تهیهٔ مسکن و کمبود شدید مسکن
	A3	ناامنی اجتماعی
	A4	پیری جمعیت
	A5	بافت ناهمگن جمعیت و جدایی‌گزینی اجتماعی و اقتصادی
	A6	نابرابری اجتماعی
	A7	شکل‌گیری کانون‌های بروز ناهنجاری و جرائم اجتماعی
	A8	نارسایی در ارائهٔ خدمات اجتماعی (خدمات آموزشی و بهداشتی- درمانی)
	A9	کاهش حس تعلق به مکان
	A10	عدم شکل‌گیری مشارکت و اعتماد اجتماعی بین ساکنان
	A11	قومیت‌گرایی و تعارض‌های فرهنگی
چالش‌های اقتصادی (B)	B1	افزایش بیکاری
	B2	فقر شهری
	B3	رشد اقتصاد غیر رسمی در شهر
	B4	بالارفتن قیمت مسکن، زمین، اجاره و...
چالش‌های محیط‌زیستی (C)	C1	آلودگی محیطی(هوا، آب‌وخاک و آلودگی صوتی)
	C2	تنش آب و تأمین منابع آبی و توزیع و انتقال آن
	C3	تولید بیش از اندازهٔ پسماند و فاضلاب
	C4	تراکم ترافیک
	C5	فشار بر زیرساخت‌ها و کاهش تاب‌آوری در برابر بحران
چالش‌های زیرساختی (D)	D1	کمبود و ضعف خدمات و امکانات شهری
	D2	عدم تعادل در تخصیص امکانات و سرانه‌های شهری
	D3	عدم دسترسی مؤثر و امکانات خدمات شهری
	D4	سرانهٔ نامناسب زیرساخت‌های خدمات‌رسانی
	D5	کمبود فضاهای تفریحی برای گذران اوقات فراغت در سطح شهر

(منبع: نگارندگان، ۱۴۰۳)

یافته‌های پژوهش

در این پژوهش با استفاده از مرور ادبیات و پیشینهٔ پژوهش‌های انجام‌شده، شاخص‌های تحولات جمعیتی و چالش-های فراروی حکمروایی خوب شهری در شهر اهواز شناسایی شد سپس جهت بومی‌سازی عوامل، پرسش‌نامه‌ای در اختیار ۴۰ نفر از قرار داده شد[۱]. ابتدا از خبرگان خواسته‌شد تا میزان تأثیرگذاری زیرشاخص i بر زیرشاخص در

[۱] به‌دلیل محدودیت صفحات و نظر داوران از آوردن برخی جداول مدل صرف نظر شده است

بازه ۰ تا ۴ (از ضعیف به قوی) را نشان‌دهند، سپس تمامی عناصر ماتریس بر بزرگترین عدد به‌دست‌آمده از جمع سطرهای ماتریس تقسیم شده است تا شدت نسبی حاکم بر روابط مستقیم تعیین‌شود. سپس با توجه به نظر کارشناسان و خبرگان به ارتباط کامل شاخص‌های اصلی پژوهش پرداخته شده است (جدول۴) که در این مرحله علاوه بر این‌که شاخص‌ها با همدیگر مقایسه می‌شوند، میزان اثرگذاری و اثرپذیری هر کدام از شاخص‌ها نیز نشان-داده شده است.

جدول۴. ماتریس ارتباط کامل شاخص

TD	A	B	C	D	اثرگذاری
دسترسی(A)	۰/۱۷۷۷	۰/۱۷۳٤	۰/۱۸٤۰	۰/۱۷۱۹	۰/۷۰۷۱
اقتصادی(B)	۰/۱۷۲۷	۰/۱٦۷٦	۰/۱۷۸۵	۰/۱٦٦۳	۰/٦۸۵۲
تجهیزات(C)	۰/۱٦۸۹	۰/۱٦۳۵	۰/۱۷۳٦	۰/۱٦۳۰	۰/٦٦۹۲
ایمنی و امنیت (D)	۰/۱٦۸۵	۰/۱٦۱٦	۰/۱۷۱۳	۰/۱٦۱۷	۰/٦٦۳٤
میزان اثرپذیری	۰/٦۸۸۰	۰/٦٦۳۲	۰/۷۰۷۵	۰/٦٦٦۳	

(منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۳)

با توجه به جدول(۴) میزان اثرگذاری شاخص دسترسی برای تحقق تحولات جمعیتی و چالش‌های فراروی حکمروایی خوب در شهر اهواز بالاترین میزان و شاخص تجهیزات بیشترین تأثیرپذیری را به خود اختصاص‌داده‌اند. سپس با توجه به امتیاز کارشناسان به بررسی و نرمال‌سازی شاخص‌ها پرداخته می‌شود. جدول (۵) ماتریس ارتباطات کامل نرمال‌شدهٔ شاخص در پژوهش حاضر را نشان‌می‌دهد.

جدول۵. ماتریس ارتباط کامل نرمال‌شده شاخص

TD	A	B	C	D
دسترسی(A)	۰/۲۵۱۳	۰/۲٤۵۲	۰/۲٦۰۲	**۰/۲٤۳۱**
اقتصادی(B)	۰/۲۵۲۰	۰/۲٤٤٦	۰/۲٦۰٤	**۰/۲٤۲۷**
تجهیزات(C)	۰/۲۵۲٤	۰/۲٤٤٤	۰/۲۵۹٤	**۰/۲٤۳٦**
ایمنی و امنیت (D)	۰/۲۵٤۰	۰/۲٤۳٦	۰/۲۵۸۳	**۰/۲٤٤۳**

(منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۳)

در ادامه، مجموع سطرها و ستون‌های ماتریس ارتباط کامل شاخص و زیرشاخص‌ها، به‌صورت جداگانه محاسبه-گردید:

شاخص ri نشان‌دهندهٔ مجموع سطر i ام و cj بیانگر مجموع ستون jام با توجه به Tc^{ij} مربوط به بعد مورد نظر است. شاخص $ri+cj$ بیانگر میزان اهمیت (شدت) بعد iام می‌باشد. شاخص r_i-c_j نشان‌دهندهٔ تأثیرگذاری و یا تأثیرپذیری زیرشاخص می‌باشد. در حالت کلی، چنان‌چه $ri-cj$ مثبت باشد(i=j)، زیرشاخص ام جزء دستهٔ زیرشاخص‌های علی یا تأثیرگذار است. چنان‌چه $ri-cj$ منفی باشد(i=j)، زیرشاخص ام جزء گروه زیرشاخص‌های تأثیرپذیر است. به همین‌صورت میزان شاخص محاسبه‌شد. شاخص بیانگر مجموع سطر iام و شاخص بیانگر مجموع

ستون iام از ماتریس می‌باشد. نمودار علی بر پایهٔ دو شاخص مذکور قابل ترسیم شد که به نقشهٔ روابط شبکه معروف است. با توجه به این نقشه می‌توان تصمیم‌گرفت که چگونه شاخص و زیرشاخص‌ها را بهبود داد. جدول ۶ و ۷ به‌ترتیب بیانگر شدت تأثیر هر یک از شاخص‌ها و زیرشاخص‌های مورد بررسی می‌باشند. شکل‌های ۴و ۵ نیز موقعیت شاخص و زیرشاخص‌ها را به‌صورت ترسیمی نشان‌می‌دهند.

جدول۶. شدت تأثیر هر یک از شاخص‌های مورد بررسی

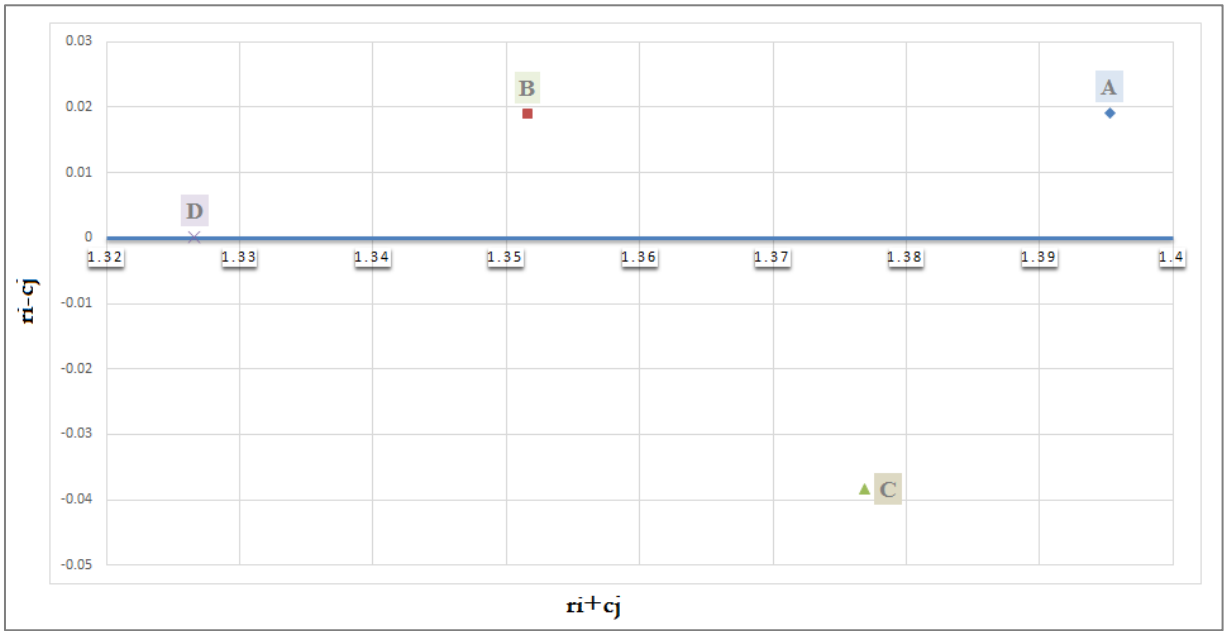
شاخص	ri	cj	ri+cj	ri-cj
چالش‌های اجتماعی- فرهنگی(A)	۰/۷۰۷۱	۰/٦٦٦٣	۱/۳۹۵۲٤	۰/۰۱۹۱٤۳
چالش‌های اقتصادی (B)	۰/٦۸۵۲	۰/۷۰۷۵	۱/۳۵۱۵۹٦	۰/۰۱۸۹٦۲
چالش‌های محیط‌زیستی (C)	۰/٦٦۹۲	۰/٦٦۳۲	۱/۳۷٦۸۵۲	-۰/۰۳۸۳
چالش‌های کالبدی- زیرساختی (D)	۰/٦٦۳٤	۰/٦۸۸۰	۱/۳۲٦٦۲۳	۰/۰۰۰۱۹۹

(منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۳)

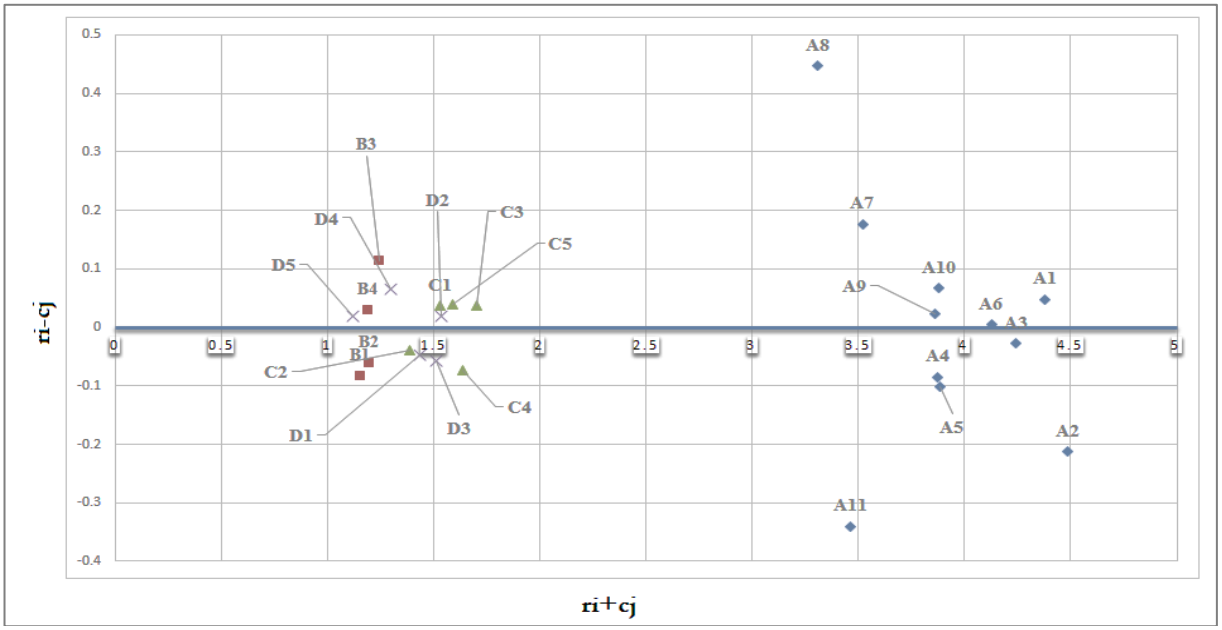
جدول۷. شدت هر یک از زیرشاخص‌های مورد بررسی

زیر شاخص	ri	cj	ri+cj	ri-cj	زیر شاخص	ri	cj	ri+cj	ri-cj
A1	۲/۲۱٤	۲/۱٦٦	٤/۳۸۰	۰/۰٤۸	**B3**	۰/٦۷۸	۰/۵٦۵	۱/۲٤۳	۰/۱۱٤
A2	۲/۱۳٦	۲/۳٤۹	٤/٤۸۵	-۰/۲۱۲	**B4**	۰/٦۱۱	۰/۵۸۱	۱/۱۹۲	۰/۰۳۰
A3	۲/۱۰۷	۲/۱۳۵	٤/۲٤۲	-۰/۰۲۸	**C1**	۰/۷۸۳	۰/۷٤٦	۱/۵۲۸	۰/۰۳۷
A4	۱/۸۹٤	۱/۹۷۹	۳/۸۷۳	-۰/۰۸۵	**C2**	۰/٦۷۳	۰/۷۱۳	۱/۳۸٦	-۰/۰۳۹
A5	۱/۸۹۳	۱/۹۹٤	۳/۸۸۷	-۰/۱۰۱	**C3**	۰/۸٦۹	۰/۸۳۲	۱/۷۰۱	۰/۰۳۷
A6	۲/۰٦٦	۲/۰٦۱	٤/۱۲۷	۰/۰۰٤	**C4**	۰/۷۸۰	۰/۸۵٤	۱/٦۳۵	-۰/۰۷٤
A7	۱/۸٤۸	۱/٦۷۱	۳/۵۲۰	۰/۱۷۷	**C5**	۰/۸۱۵	۰/۷۷٦	۱/۵۹۰	۰/۰۳۹
A8	۱/۸۷۷	۱/٤۳۰	۳/۳۰۷	۰/٤٤۷	**D1**	۰/٦۹۳	۰/۷٤۱	۱/٤۳٤	-۰/۰٤۷
A9	۱/۹٤۳	۱/۹۱۹	۳/۸٦۲	۰/۰۲٤	**D2**	۰/۷۷۹	۰/۷۵۹	۱/۵۳۸	۰/۰۱۹
A10	۱/۹۷۲	۱/۹۰٦	۳/۸۷۸	۰/۰٦۷	**D3**	۰/۷۲۸	۰/۷۸٤	۱/۵۱۲	-۰/۰۵۷
A11	۱/۵٦۱	۱/۹۰۲	۳/٤٦۳	-۰/۳٤۱	**D4**	۰/٦۸۳	۰/٦۱۸	۱/۳۰۱	۰/۰٦٦
B1	۰/۵۳۷	۰/٦۲۰	۱/۱۵۷	-۰/۰۸۳	**D5**	۰/۵٦۹	۰/۵۵۰	۱/۱۲۰	۰/۰۱۹
B2	۰/۵٦۷	۰/٦۲۸	۱/۱۹۵	-۰/۰٦۰					

(منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۳)

شکل ۴. موقعیت هر یک از شاخص‌های مورد مطالعه براساس ri+cj و ri-cj

شکل ۵. موقعیت هر یک از زیرشاخص‌های مورد مطالعه براساس ri+cj و ri-cj

با توجه به شکل ۴و ۵ می‌توان‌گفت که در روش «دیمتل»، بیشترین اثرگذاری مربوط بـه شـاخص‌هـای اجتمـاعی-فرهنگی(A) می‌باشد که بیشترین تعامل را با سایر شاخص‌ها دارد و تأثیرگذارترین شاخص می‌باشد و شاخص محـیط زیستی(C) که در ناحیهٔ پایین قراردارد بیشترین تأثیرپذیری را به خود اختصاص داده است. در واقع مـی‌تـوان گفـت که این دو شاخص مهمترین و با اهمیت‌ترین شاخص‌های تحولات جمعیتی و چالش‌های فراروی حکمروایـی خـوب شهری در شهر اهواز می‌باشند. با توجه به مراحل قبلی، به تشکیل سوپرماتریس ناموزون پرداختـه‌شـد، سـپس بـه-منظور تشکیل سوپرماتریس موزون، ماتریس ارتباط کامـل نرمـال‌شـده (T^a_D) ترانسـپوز شـده و در سـوپرماتریس

ناموزون ضرب‌شد، سپس در مرحلهٔ بعدی با استفاده از نظر کارشناسان به بررسی ماتریس ارتباط کامل زیرشاخص‌ها (T^a_c) محاسبه‌شده و Wحاصل‌شده با استفاده از مدل ANP پرداخته شده‌است. برای تعیین اولویت های کلی و تبیین روابط بین آن‌ها، ساختار سوپرماتریس اولیه (ناموزون) تشکیل می‌شود. بر مبنای نظریهٔ ساعتی، پس از تشکیل سوپرماتریس اولیه، گام بعدی تعیین اولویت است. برای تعیین اولویت از مفهوم نرمال‌سازی و میانگین موزون استفاده می‌شود که خروجی این گام اوزان مؤثر دیماتل مبتنی بر فرآیند تحلیل شبکه می‌باشد. نتایج سوپر ماتریس موزون همگراشده در جدول (۸ و ۹) نشان داده شده است. بر این اساس، اولویت‌بندی شاخص و زیرشاخص‌های مورد بررسی پژوهش نیز براساس اوزان به‌دست‌آمده در جدول (۸و ۹) ارائه شده است.

جدول ۸. وزن و رتبه‌بندی شاخص سوپرماتریس همگرا

شاخص	امتیاز	رتبه
چالش‌های اجتماعی- فرهنگی(A)	۰/۳۷۲۰	۱
چالش‌های اقتصادی (B)	۰/۱۱۹۰	۴
چالش‌های محیط‌زیستی (C)	۰/۲۶۶۰	۲
چالش‌های کالبدی- زیرساختی (D)	۰/۲۴۴۰	۳

(منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۳)

براساس اولویت‌بندی چالش‌های مورد بررسی در پژوهش و بر اساس وزن‌های به‌دست‌آمده در جدول (۱۳) می‌توان-گفت که بیشترین وزن را چالش‌های اجتماعی- فرهنگی با امتیاز (۰/۳۷۲۰) دارد و چالش‌های محیط زیستی با امتیاز (۰/۲۶۶۰)، چالش‌های کالبدی-زیرساختی با امتیاز (۰/۲۴۴۰) و چالش‌های اقتصادی با امتیاز (۰/۱۱۹۰) رتبه‌های دوم تا چهارم را به خود اختصاص‌داده‌اند. با توجه به این شاخص می‌توان‌گفت که از بین شاخص‌های تحولات جمعیتی و چالش‌های فراروی حکمروایی خوب شهری در شهر اهواز، شاخص‌های اجتماعی- فرهنگی و محیط‌زیستی همان‌طورکه در ادبیات پژوهش نیز به آن‌ها اشاره شده است، اهمیت بالایی دارند و این شاخص‌ها می‌توانند در راستای تحقق تحولات جمعیتی و شناساسایی چالش‌های فراروی حکمروایی خوب شهری در شهر اهواز کمک بسزایی کنند.

جدول ۹. وزن و رتبه‌بندی زیرشاخص‌های سوپرماتریس همگرا

کد	امتیاز	رتبه	کد	امتیاز	رتبه	کد	امتیاز	رتبه
A1	۰.۰۶۴	۱	A10	۰.۰۲۳	۱۷	**C4**	۰.۰۵۶	**۴**
A2	۰.۰۲۸	۱۳	A11	۰.۰۲۳	۱۷	**C5**	۰.۰۵۳	**۷**
A3	۰.۰۲۵	۱۵	B1	۰.۰۲۶	۱۴	**D1**	۰.۰۵۲	**۸**
A4	۰.۰۶۴	۱	B2	۰.۰۲۳	۱۷	**D2**	۰.۰۵۳	**۷**
A5	۰.۰۲۳	۱۷	**B3**	۰.۰۵۰	۹	**D3**	۰.۰۵۵	**۵**
A6	۰.۰۲۴	۱۶	**B4**	۰.۰۲۰	۱۹	**D4**	۰.۰۴۴	**۱۱**
A7	۰.۰۵۹	۲	**C1**	۰.۰۵۷	۳	**D5**	۰.۰۴۰	**۱۲**
A8	۰.۰۱۷	۲۰	**C2**	۰.۰۴۶	**۱۰**			
A9	۰.۰۲۲	۱۸	**C3**	۰.۰۵۴	**۶**			

(منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۳)

اولویت‌بندی زیرشاخص‌های مورد بررسی پژوهش نیز براساس اوزان به‌دست‌آمده، در جدول (۸) ارائه شده است. بیشترین وزن را زیرشاخص‌های؛ رشد مهاجرت، حاشیه‌نشینی و اسکان غیر رسمی(A1) و پیری جمعیت (A4) با امتیاز ۰/۰۶۴، شکل‌گیری کانون‌های بروز ناهنجاری و جرائم اجتماعی (A7) با امتیاز (۰/۰۵۹) و آلودگی محیطی (هوا، آب‌وخاک و آلودگی صوتی) (C1) با امتیاز ۰/۰۵۷ رتبهٔ اول تا سوم را از بین شاخص‌های تحولات جمعیتی و چالش‌های فراروی حکمروایی خوب شهری در شهر اهواز به خود اختصاص‌داده‌اند، این شاخص‌ها با توجه به نظرسنجی کارشناسان، بالاترین امتیاز را کسب‌نموده و زیرمعیارهای نارسایی در ارائهٔ خدمات اجتماعی (خدمات آموزشی و بهداشتی- درمانی) (A8) با امتیاز ۰/۰۱۷، بالا رفتن قیمت مسکن، زمین، اجاره و... (B4) و تعداد و کاهش حس تعلق به مکان (A9) با امتیاز ۰/۰۲۲ کمترین امتیاز را به خود اختصاص داده‌اند. با توجه به نتایج حاصل از جدول (۸) و (۹) می‌توان‌گفت که بالاترین امتیاز از نظر کارشناسان، زیرشاخص‌های اقتصادی و پایین‌ترین امتیاز زیرشاخص‌های تنوع فعالیت است؛ بنابراین باید مسؤلین توجه ویژه‌ای به این شاخص‌ها در روند تحولات جمعیتی و چالش‌های فراروی حکمروایی خوب شهری در شهر اهواز داشته‌باشند؛ بنابراین با توجه به موضوع پژوهش می‌توان‌گفت که تحولات جمعیتی می‌تواند به‌طور مستقیم بر ابعاد مختلف حکمروایی خوب شهری تأثیر گذارد. از جمله: توزیع عادلانهٔ منابع؛ افزایش جمعیت و مهاجرت می تواند به نابرابری در توزیع منابع و خدمات شهری منجرشود. مشارکت شهروندان؛ تغییرات جمعیتی می‌تواند بر مشارکت شهروندان در تصمیم‌گیری‌های شهری تأثیر گذارد. امنیت اجتماعی؛ افزایش بیکاری، فقر و حاشیه‌نشینی می تواند بر امنیت اجتماعی شهر تأثیر منفی بگذارد. پایداری محیط زیست؛ رشد سریع جمعیت و افزایش مصرف منابع می تواند به تخریب محیط زیست و کاهش کیفیت زندگی شهروندان منجرشود.

نتیجه‌گیری

تحولات جمعیتی، چالش‌های پیچیده‌ای برای حکمروایی شهری ایجاد می‌کند. برای مقابله با این چالش‌ها، نیاز به رویکردی جامع و مشارکتی است که براساس شناخت دقیق از نیازها و خواسته های شهروندان باشد. با اتخاذ سیاست‌های مناسب و تقویت مشارکت شهروندان، می‌توان به شهرهایی پویا، پایدار و باکیفیت زندگی دست یافت. در واقع تحولات جمعیتی، به‌ویژه روند روبه‌رشد شهرنشینی، یکی از مهم‌ترین چالش‌های پیش روی جوامع شهری و حکمروایی خوب شهری است. این تحولات، فشارهای زیادی را بر منابع شهری، زیرساخت‌ها و خدمات وارد می‌کند و در نتیجه، نیازمند رویکردهای جدید و خلاقانه در مدیریت شهری است. در این زمینه نتایج پژوهش نشان‌داد که تحولات جمعیتی، یکی از چالش‌های اساسی پیش روی شهر اهواز است. تحولات جمعیتی، به‌عنوان یکی از مهم‌ترین عوامل شکل‌دهندهٔ شهر اهواز، تأثیرات عمیقی بر ساختار این شهر، نیازهای شهروندان و در نتیجه، چالش‌های پیش روی حکمروایی خوب شهری دارد. این ارتباط بین تحولات جمعیتی و چالش‌ها برای حکمروایی شهری به شکل پیچیده و چندوجهی است و در ابعاد مختلفی شامل اجتماعی-فرهنگی، محیط زیستی، اقتصادی و کالبدی و زیرساختی قابل بررسی است. این تحولات جمعیتی شهر اهواز با عواملی چون: مهاجرت، رشد جمعیت، تغییر در ساختار سنی و جنسیتی و غیره همراه بوده است و تأثیرات عمیقی بر ابعاد مختلف زندگی در این شهر گذاشته است که در قسمت یافته‌ها به چالش‌های اصلی تحولات جمعیتی در اهواز و تأثیر آن بر حکمروایی خوب شهری پرداخته شده است. نتایج پژوهش نشان‌داد که در روش «دیمتل»، بیشترین اثرگذاری مربوط به شاخص‌های

اجتماعی- فرهنگی(A) می‌باشد که بیشترین تعامل را با سایر شاخص‌ها دارد و شاخص محیط زیستی(C) که در ناحیهٔ پایین قرار دارد، بیشترین تأثیرپذیری را به خود اختصاص داده است. در واقع می‌توان گفت که این دو شاخص مهمترین شاخص‌های تحولات جمعیتی و چالش‌های فراروی حکمروایی خوب شهری در شهر اهواز می‌باشند. همچنین نتایج پژوهش نشان‌داد که از بین زیرمعیارها، چالش‌های رشد مهاجرت، حاشیه‌نشینی و اسکان غیر رسمی(A1) و پیری جمعیت (A4) با امتیاز ۰/۰۶۴، شکل‌گیری کانون‌های بروز ناهنجاری و جرائم اجتماعی (A7) با امتیاز (۰/۰۵۹) و آلودگی محیطی(هوا، آب‌وخاک و آلودگی صوتی) (C1) با امتیاز ۰/۰۵۷رتبهٔ اول تا سوم و چالش‌های نارسایی در ارائهٔ خدمات اجتماعی (خدمات آموزشی و بهداشتی- درمانی) (A8) با امتیاز ۰/۰۱۷، بالا رفتن قیمت مسکن، زمین، اجاره و... (B4) و تعداد و کاهش حس تعلق به مکان (A9) با امتیاز ۰/۰۲۲ کمترین امتیاز را به خود اختصاص داده‌اند. نتایج پژوهش حاضر با یافته‌های عظیمی و همکاران(۱۴۰۱)، جودگی و قاسمپور(۱۴۰۰) و آشناور و همکاران(۱۴۰۰) از آن جهت که به بررسی و تأثیر حکمروایی خوب شهری بر تحولات جمعیتی می‌پردازد همسو است. همچنین با نتایج پژوهش مرادی مکرم که به چالش مهاجرت به‌عنوان مهم‌ترین چالش پیش روی تحولات جمعیتی پرداخته است، همسو می‌باشد. در پایان با توجه به نتایج پژوهش می‌توان گفت که این پژوهش با یافته‌های دادی و همکاران(۲۰۲۳) که تنها به چالش اقتصادی، آدینی (۲۰۲۳) به چالش مرگ-ومیر و باقری و سلطانی(۲۰۲۳) که به چالش کالبدی و علیو و آمادو(۲۰۱۷) به چالش بهداشت و سلامت پرداخته‌اند، ناهمسو می‌باشد. در واقع تحولات جمعیتی برای حکمروایی شهری در شهر اهواز با خود مجموعه‌ای از چالش‌های فرهنگی و اجتماعی پیچیده‌ای را به همراه آورده است که بر شیوهٔ حکمروایی شهری آن تأثیر می‌گذارد. این چالش ها از تغییرات در ساختار سنی جمعیت تا مهاجرت و تنوع فرهنگی، گسترده است و نیازمند رویکردهای نوین و جامع برای مدیریت شهری است. در این زمینه می‌توان گفت که عامل مهاجرت به شهر اهواز منجر به تنوع فرهنگی و قومی در این شهر شده است. این تنوع می‌تواند فرصت‌هایی برای غنی‌سازی فرهنگی و اجتماعی ایجاد کند اما در عین‌حال چالش‌هایی مانند اختلافات فرهنگی، گسست اجتماعی و غیره را نیز به همراه دارد؛ بنابراین حکمروایی شهری باید به تنوع فرهنگی احترام گذاشته و سیاست هایی را اتخاذ کند که تمامی گروه های فرهنگی را در برگیرد. علاوه براین، مسائل و چالش‌های اجتماعی از جمله نابرابری در دسترسی به خدمات شهری و عدم تعادل فضایی در توزیع خدمات و امکانات شهری یکی از مشکلات ناشی از تغییرات جمعیتی شهر اهواز به‌ویژه در مناطق حاشیه-نشین بوده است که این امر یکی از چالش‌های اساسی پیش روی شهرداری اهواز است. علاوه براین همان‌طور که نتایج پژوهش در شهر اهواز نیز نشان‌داد، چالش محیط زیستی یکی از مسائل مهم پیش روی مدیریت شهری اهواز است. شهر اهواز به‌عنوان یک کلان‌شهر صنعتی و با توجه به موقعیت جغرافیایی خاص خود، با چالش‌های محیط زیستی متعددی مواجه است. این چالش ها در کنار تحولات جمعیتی، پیچیدگی های خاص خود را در حکمروایی شهری این شهر ایجاد کرده است. از مهم ترین مشکلات محیط زیستی اهواز، آلودگی هوا به‌دلیل فعالیت صنایع، تردد خودروها و گرد و غبار است. این آلودگی تأثیرات مخربی بر سلامت شهروندان و محیط زیست دارد. علاوه بر این ورود فاضلاب‌های صنعتی و خانگی به رودخانهٔ کارون و سایر منابع آبی، باعث آلودگی شدید آب و کاهش کیفیت آن شده است. پدیدهٔ ریزگردها به‌دلیل خشک‌شدن تالاب ها و تغییر کاربری اراضی، به یکی از مشکلات جدی اهواز تبدیل شده است. مدیریت نادرست پسماندهای شهری و صنعتی، باعث آلودگی محیط زیست و شیوع

بیماری‌ها می‌شود. به‌طور کلی افزایش جمعیت در شهر اهواز، فشار مضاعفی بر منابع آب، انرژی و زیرساخت‌های شهری وارد کرده است.

به‌طور کلی می‌توان‌گفت که مقابله با چالش‌های فرهنگی، اجتماعی و جمعیتی در شهر اهواز نیازمند یک رویکرد جامع با مشارکت همهٔ ذی‌نفعان است. حکمروایی شهری مؤثر، همراه با برنامه‌ریزی دقیق و اجرایی‌شدن راهکارهای عملیاتی، می‌تواند نقش مهمی در بهبود کیفیت زندگی شهروندان و توسعهٔ پایدار شهر داشته باشد.

با توجه به این، شهر اهواز به‌عنوان یک کلان‌شهر در ایران، با چالش‌های فرهنگی، اجتماعی و جمعیتی متعددی روبرو است که بر حکمروایی شهری آن تأثیر می‌گذارد. این چالش‌ها ناشی از عوامل مختلفی از جمله: رشد سریع جمعیت، مهاجرت، تنوع فرهنگی، تغییرات اقتصادی و اجتماعی و همچنین مسائل زیست‌محیطی است. در این پاسخ، تلاش می‌شود تا پیشنهاداتی به شرح زیر برای مقابله با این چالش‌ها ارائه‌شود:

ترویج گفتگوی بین‌فرهنگی: برگزاری کارگاه‌ها و برنامه‌های فرهنگی مشترک بین اقوام مختلف، ایجاد فضاهای عمومی برای تعامل و تبادل فرهنگی.

حمایت از انجمن‌های فرهنگی: تقویت نقش انجمن‌های فرهنگی و هنری در حفظ و ترویج فرهنگ‌های مختلف.

آموزش شهروندی: برگزاری دوره های آموزشی برای ارتقای سطح آگاهی شهروندان در خصوص تنوع فرهنگی و اهمیت همزیستی مسالمت‌آمیز.

برنامه‌ریزی شهری جامع: تدوین برنامه‌های جامع برای مدیریت رشد جمعیت و مهاجرت، با تأکید بر توسعهٔ زیرساخت‌ها و خدمات شهری.

توزیع عادلانهٔ امکانات: تلاش برای توزیع عادلانهٔ امکانات و خدمات شهری در مناطق مختلف شهر، به‌ویژه محله-های فقیر و محروم شهر اهواز.

حمایت از کسب‌وکارهای کوچک: ایجاد فرصت‌های شغلی برای مهاجرین و جوانان بومی از طریق حمایت از کسب‌وکارهای کوچک و متوسط.

توجه به عدالت اجتماعی: کاهش نابرابری‌های اجتماعی و اقتصادی، تقویت شبکه‌های حمایتی از گروه‌های آسیب‌پذیر.

تقویت مشارکت مردمی: تشویق مشارکت شهروندان در تصمیم‌گیری‌های شهری و اجرای پروژه‌های محلی شهر اهواز.

مدیریت پسماند: بهبود سیستم جمع‌آوری و بازیافت زباله، کاهش آلودگی محیط زیست به‌ویژه در حوزهٔ رودخانه کارون.

حفاظت از منابع آب: مدیریت بهینهٔ منابع آب، جلوگیری از آلودگی آب‌های زیرزمینی و سطحی.

منابع

آشناور، محسن؛ واشقانی‌فراهانی، ابراهیم؛ ربیعی‌فرداد، ابوالفضل (۱۴۰۰). مطالعهٔ موانع و چالش‌های زمینه‌ای فراروی حکمروایی مدیریت شهرها در ایران. جغرافیا و روابط انسانی. ۴(۳)، ۱۸-۳۱.

Doi: 20.1001.1.26453851.1400.4.3.2.8

اکبرزاده، فرحناز؛ موسی‌زاده، حسین؛ خداداد، مهدی؛ موسی‌زاده، حسن (۱۳۹۷). «بررسی عملکرد مدیریت شهری گرگان با رویکرد حکمروایی خوب شهری»، جغرافیا و روابط انسانی، ۱(۲)، ۱۳۹-۱۵۳.

Doi: 20.1001.1.26453851.1397.1.2.9.2

باستین، علی؛ زیاری، کرامت‌الله؛ پوراحمد، احمد؛ حاتمی‌نژاد، حسین (۱۳۹۷). سنجش و ارزیابی اثرات حکمروایی خوب شهری بر زیست‌پذیری شهرها (مطالعهٔ موردی: شهر بوشهر). فصلنامه علمی و پژوهشی پژوهش و برنامه‌ریزی شهری، ۹(۳۴)، ۱-۱۸.

Doi: 20.1001.1.22285229.1397.9.34.1.2

بیروتی، علی؛ زیاری، کرامت‌الله؛ سلطان‌زاده، حسین (۱۴۰۰). ارزیابی و تحلیل وضعیت شاخص‌های حکمروایی خوب شهری (مطالعهٔ موردی: شهر گناوه). دانش شهرسازی، ۵(۲)، ۷۹-۹۴.

Doi:10.22124/UPK.2021.16306.1451

پوراحمد، احمد؛ پیری، اسماعیل؛ یادگار، محمد؛ پارسا، شهرام (۱۳۹۷). «حکمروایی خوب شهری در محله‌های شهری (مورد مطالعه: شهر مریوان)»، فصلنامهٔ علمی-پژوهشی اقتصاد و مدیریت شهری، ۶(۲۴)، ۸۱-۹۸.

Doi: 20.1001.1.23452870.1397.6.24.6.3

جودکی، حمیدرضا؛ قاسم‌پور، آرش (۱۴۰۰). چالش‌های حکمروایی مدیریت یکپارچهٔ شهری و ارائهٔ راهکارهای عملیاتی، نشریهٔ علمی رویکردهای پژوهشی نوین مدیریت و حسابداری، ۵(۱۶)، ۱-۱۵.

https://majournal.ir/index.php/ma/article/view/732

حسین‌پور، ویدا؛ اصغری، حسین؛ پورشیخیان، علیرضا؛ حسنی‌مهر، سیده‌صدیقه (۱۴۰۱). تحلیلی بر اثرات و پیامدهای اجتماعی ناشی از افزایش بلندمرتبه‌سازی در کلان‌شهرهای ایران (مطالعهٔ موردی: کلان‌شهر تبریز)، مطالعات بین رشته‌ای در تعالی معماری و شهرسازی، ۱(۲)، ۷-۲۰.

Doi:10.30495/JISAUD.2022.1972411.1026

حسینی، سیدهادی (۱۳۹۵). تحلیل شاخص‌های حکمروایی خوب شهری با تأکید بر نظرات شهروندان و مدیران؛ (مطالعهٔ موردی: شهر تربت حیدریه)، مطالعات شهری، ۵(۲۰)، ۴۳-۵۲.

https://urbstudies.uok.ac.ir/article_40907_410709c89e5c4226d3d5f97cdeb6c3ff.pdf

حسینی، علی؛ رمضان‌پور، حامد؛ آشوری، حسن (۱۳۹۹). تحلیل شاخص‌های حکمروایی شهری و تأثیر آن بر کیفیت مکان (مطالعهٔ موردی: شهر آذرشهر). پژوهش‌های جغرافیای برنامه‌ریزی شهری، ۸(۴)، ۸۱۳-۸۳۱.

Doi:10.22059/JURBANGEO.2021.306880.1339

حیدری، سجاد؛ حسنوی‌آتشگاه، رضا؛ زاهدی، محمّدرضا (۱۴۰۲). اولویت‌بندی تأثیر عوامل سرمایهٔ فکری وزارت دفاع و پشتیبانی نیروهای مسلح با استفاده از روش دنپ، مطالعات مدیریتی دریامحور، ۲، ۲۸ -۴۵.

https://www.noormags.ir/view/fa/articlepage/2152605

خاتم، سعید؛ احمدی، سیدعباس؛ خاتم، مهناز (۱۴۰۲). بررسی و تحلیل شاخص‌های حکمروایی شهری در کلان‌شهر تهران با استفاده از روش دیمتل فازی. جغرافیا و برنامه‌ریزی محیطی، ۳۴(۳)، ۵۱-۶۴.

Doi: 10.22108/GEP.2022.133499.1523

خلیلی عراقی، منصور؛ نوبهار، الهام؛ کبیری رنانی، محبوبه (۱۳۹۶). بررسی عوامل مؤثر بر رشد جمعیت شهرستان‌های ایران: رهیافت اقتصادسنجی فضایی، فصلنامه پژوهش‌ها وسیاست‌های اقتصادی. ۲۵ (۸۳) :۷-۳۲.

http://qjerp.ir/article-1-1701-fa.html

خمجانی شبناز، سرور رحیم؛ امیرعضدی، طوبی؛ اربابی‌سبزواری، آزاده (۱۴۰۱). سنجش و ارزیابی شاخص‌های حکمروایی خوب شهری در کلان‌شهر تهران، فصلنامه چشم‌انداز شهرهای آینده، ۳ (۳) :۴۳-۵۹.

http://jvfc.ir/article-1-205-fa.html

دامن‌باغ، صفیه (۱۴۰۰). تحلیل جغرافیایی نشاط در شهر اهواز، رسالۀ دکتری، گروه جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، دانشکدۀ ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه شهید چمران اهواز.

https://ganj.irandoc.ac.ir/#/articles/9ca2422c9b869d0db7fdd8298c03950d/fulltext

دهقانی، حمید (۱۳۹۸). تیپولوژی مناطق ۱۵ گانۀ شهری اصفهان با تأکید بر آسیب‌های اجتماعی محله‌های فوق بدخیم، جامعه‌شناسی کاربردی، ۳۰(۲)، ۱۱۷-۱۳۶.

Doi:10.22108/JAS.2018.112690.1472

روستایی، شهریور؛ اصغری‌زمانی، اکبر؛ اندستا، فروغ (۱۴۰۳). تبیین الگوی مدیریت محله‌ای با استفاده از نظریۀ حکمروایی خوب شهری (مطالعۀ موردی: کلان‌شهر تبریز). پژوهش‌های جغرافیای اقتصادی، ۵(۱۵)، ۳۳-۵۳.

https://doi.org/10.30470/jegr.2024.2022919.1146

زیاری، کرامت‌اله؛ یداله‌نیا، هاجر؛ یداله‌نیا، حسین (۱۳۹۹). تحلیل عملکرد مدیریت شهری با تاکید بر شاخص‌های حکمروایی خوب از منظر شهروندان (مورد مطالعه: شهر ساری). پژوهش و برنامه‌ریزی شهری، ۱۱(۴۰)، ۱-۱۶.

Doi: 20.1001.1.22285229.1399.11.40.1.8

سجادیان، ناهید؛ نعمتی، مرتضی؛ دامن‌باغ، صفیه؛ شجاعیان، علی (۱۳۹۵). تحلیلی بر رشد سریع شهرنشینی و کیفیت زندگی درکلان‌شهر اهواز، جغرافیا و آمایش شهری منطقه‌ای، ۶(۱۸)، ۱۸۷-۲۱۴.

Doi: 10.22111/GAIJ.2016.2376

طالبی، محمدعلی؛ رهنمایی، محمدتقی؛ قربانی‌نژاد، ریباز (۱۳۹۹). آسیب‌شناسی موانع تحقق حکمروایی خوب شهری در شهرهای میانی (مطالعۀ موردی: شهر نیشابور. مجلۀ شهر پایدار، ۳(۴)، ۴۳-۵۷.

Doi: 10.22034/jsc.2021.251270.1326

عظیمی، میثم؛ حسین‌زاده دلیر، کریم؛ آذر، علی (۱۴۰۱). ارزیابی چالش‌های ارتقاء حکمروایی شهری با رویکرد آینده‌پژوهی (مطالعۀ موردی: شهر میانه)، مجله شهر پایدار، ۵(۲)، ۹۳-۱۱۴.

Doi: 10.22034/JSC.2021.298787.1523

علی‌اکبری، اسماعیل (۱۳۸۳). توسعۀ شهری و آسیب‌شناسی اجتماعی در ایران، پژوهش‌های جغرافیایی، ۳۶(۴۸)، ۴۹-۶۹.

https://www.sid.ir/paper/5485/fa

گودرزی، خسرو (۱۴۰۱). عواقب رشد سریع جمعیت و تحولات شهرنشینی بی‌رویه، سومین کنفرانس بین‌المللی ایده‌های نوین در مدیریت، حسابداری، اقتصاد و بانکداری.

https://civilica.com/doc/1603979

مرادی‌مکرم، سیاوش؛ شاه‌حسینی، پروانه؛ نوری کرمانی، علی (۱۳۹۹). تحلیل تحولات جمعیت شهری استان تهران و پیامدهای آن در نظام شبکۀ شهری منطقه طی سال های (۱۳۵۵-۱۳۹۵)، آمایش سیاسی فضا، ۲ (۳) :۲۳۳-۲۴۷.

http://psp.modares.ac.ir/article-42-53791-fa.html

ملکی، سعید؛ آروین، محمود؛ بذرافکن، شهرام (۱۳۹۷). بررسی نقش الگوی حکمروایی خوب شهری در تحقق شهر تاب‌آور (مطالعۀ موردی: شهر اهواز)، دانش شهرسازی، ۲(۴)، ۱-۱۸.

doi: 10.22124/upk.2019.12195.1162

موحد، علی؛ کمانرودی، موسی؛ ساسان‌پور، فرزانه؛ قاسمی کفرودی، سجاد (۱۳۹۳). بررسی حکمروایی خوب شهری در محله‌های شهری (مورد مطالعه: منطقهٔ ۱۹ شهرداری تهران)، مطالعات ساختار و کارکرد شهری، ۲(۷)، ۱۴۷-۱۷۶.

https://shahr.journals.umz.ac.ir/article_1012_b147083af77c679ff54528316798e3b8.pdf

ناظمی اردکانی، مهدی؛ موسوی، سیدمحمدعلی (۱۴۰۱). آسیب‌های شهری در ایران و عوامل اصلی بروز آن‌ها، مجلهٔ مطالعات مدیریت راهبردی دفاع ملی، ۲۱، ۲۴۶-۲۲۳.

20.1001.1.74672588.1401.6.21.8.5

Resources

Abdulatova, N. (2021). Transparency in the extractive industries sector as a legal tool for strengthening good governance: The EU's approach (No. 01/2021). Discussion Paper. Graham, M., Maloney, M., & Foth, M. (2024). A city of good ancestors: Urban governance and design from a relationist ethos. Designing More-than-Human Smart Cities: Beyond Sustainability, Towards Cohabitation, 239-266.

https://hdl.handle.net/10419/228691

Adedini, S. (2023). Population dynamics, urbanization and climate change in Africa's intermediate cities: what can family planning contribute?. The Journal of Population and Sustainability, 7(2), 89-99.

https://doi.org/10.3197/JPS.63799953906860

Agunbiade, M. E., Rajabifard, A., & Bennett, R. (2012). The dynamics of city growth and the impact on urban land policies in developing countries. International journal of urban sustainable development, 4(2), 146-165.

https://doi.org/10.1080/19463138.2012.694818

Ahumibe, F., Ezeodili, W., & Nze, U. L. (2023). Understanding the dynamics of population increase on urban governance in Enugu Metropolis. Journal of Policy and Development Studies (JPDS), 14(2), 86-103.

DOI:10.4314/jpds.v14i2.7

Arfanuzzaman, M., & Dahiya, B. (2019). Sustainable urbanization in Southeast Asia and beyond: Challenges of population growth, land use change, and environmental health. Growth and Change, 50(2), 725-744.

https://doi.org/10.1111/grow.12297

Arndt, C., Davies, R., & Thurlow, J. (2018). Urbanization, structural transformation, and rural-urban linkages in South Africa. South African Urbanisation Review, Cities Support Programme (CSP) of the National Treasury, 35(1), 1-24.

file:///C:/Users/asia%20system/Downloads/Paper-3-RSA-Urbanization%20(1).pdf

Bagheri, B., & Soltani, A. (2023). The spatio-temporal dynamics of urban growth and population in metropolitan regions of Iran. Habitat International, 136, 102797. https://doi.org/10.1016/j.habitatint.2023.102797

Caprotti, F., Cowley, R., Datta, A., Broto, V. C., Gao, E., Georgeson, L., & Joss, S. (2017). The New Urban Agenda: key opportunities and challenges for policy and practice. Urban research & practice, 10(3), 367-378.

https://doi.org/10.1080/17535069.2016.1275618

Chatterjee, R., Tran, T., & Shaw, R. (2016). Urban food security in Asia: a growing threat. In Urban Disasters and Resilience in Asia (pp. 161-178). Butterworth-Heinemann. https://doi.org/10.1016/B978-0-12-802169-9.00011-2

Dadi, W., Mulugeta, M., & Semie, N. (2024). Impact of urbanization on the welfare of farm households: Evidence from Adama Rural District in Oromia regional state, Ethiopia. Heliyon, 10(1).

https://www.cell.com/heliyon/fulltext/S2405-8440(23)11010-3

Docampo, M. G. (2014). Theories of urban dynamics. International Journal of Population Research, 2014.

https://doi.org/10.1155/2014/494871

Duranton, G., & Puga, D. (2023). Urban growth and its aggregate implications. Econometrica, 91(6), 2219-2259.

https://doi.org/10.3982/ECTA17936

Gizelis, T. I., Pickering, S., & Urdal, H. (2021). Conflict on the urban fringe: Urbanization, environmental stress, and urban unrest in Africa. Political geography, 86, 102357.

https://doi.org/10.1016/j.polgeo.2021.102357

Kiforenko, O. (2022). The good governance impact on the agricultural products exports of the EU. Bulgarian Journal of Agricultural Science, 28(4).

https://www.researchgate.net/publication/344439171_Good_Governance_and_Agricultural_Efficiency

Kleider, H. (2020). Multilevel governance: Identity, political contestation, and policy. The British Journal of Politics and International Relations, 22(4), pp. 792-799.

https://doi.org/10.1177/1369148120936148

Korah, A., Koch, J. A., & Wimberly, M. C. (2024). Understanding urban growth modeling in Africa: Dynamics, drivers, and challenges. Cities, 146, 104734.

https://doi.org/10.1016/j.cities.2023.104734

Majeed, M. T., & Tauqir, A. (2020). Effects of urbanization, industrialization, economic growth, energy consumption, financial development on carbon emissions: an extended STIRPAT model for heterogeneous income groups. Pakistan Journal of Commerce and Social Sciences (PJCSS), 14(3), 652-681.

https://hdl.handle.net/10419/224955

Matamanda, A. R., Mafuku, S. H., & Bhanye, J. I. (2024). The Potential of Chinhoyi as a Fast-Growing Secondary City in Addressing Urban Challenges in Zimbabwe. Journal of Asian and African Studies, 59(5), 1408-1425.

https://doi.org/10.1177/00219096221137660

Mousavi, M. N., Ghalehteimouri, K. J., Alizadeh, I. S., Bahramijaf, S., & Shamsoddini, A. (2024). The impact of urban governance on enhancing resilience in informal settlements: A case study from Jafarabad, Kermanshah. J. Urban Dev. Manag, 3(2), 95-108. .

https://doi.org/10.56578/judm030202

Mundia, C. N., & Murayama, Y. (2010). Modeling Spatial Processes of Urban Growth in African Cities: A Case Study of Nairobi City. Urban Geography, 31(2), 259–272.

https://doi.org/10.2747/0272-3638.31.2.259

Pinto, R. R., Monteiro, M. H., Martins, M. M., & Carvalho, E. R. D. (2021). The quality of health governance in Portugal: an evaluation of the Troika's intervention period. Ciência & Saúde Coletiva, 26, 2225-2241. DOI:10.35808/ersj/1608

Sharifi, A., & Hosseingholizadeh, M. (2019). The effect of rapid population growth on urban expansion and destruction of green space in Tehran from 1972 to 2017. Journal of the Indian Society of Remote Sensing, 47, 1063-1071.

https://link.springer.com/article/10.1007/s12524-019-00966-y

Siddiq, K. A. (2021). Challenges of Urban Governance in Nigeria, World Journal of Research and Review, 12(6), 1-6.

https://doi.org/10.31871/WJRR.12.6.3

Sun L, Chen J, Li Q, Huang D. (2020) Dramatic uneven urbanization of large cities throughout the world in recent decades. Nature Communications.; 11(1):1-9.

DOI:10.1038/s41467-020-19158-1

Swistak, M. (2016): Good Governance as a new form of management in the context of the Europe 2020 strategy, Politeja, 43, pp. 43. – 62.

https://doi.org/10.12797/Politeja.13.2016.43.02

Trommel, W. (2020). Good Governance as Reflexive Governance: In Praise of Good Colleagueship, Public Integrity, 22 (3), pp. 227 – 235.

https://doi.org/10.1080/10999922.2020.1723356

Tubalawony, J., Setiadi, B., Harsono, I., & Masrur, M. (2024). Analysis of demographic changes and changes in public consumption patterns in the tourism industry in Denpasar city. West Science Social and Humanities Studies, 2(01), 182-189.

https://doi.org/10.58812/wsshs.v2i01.623

Udemba, E. N., Khan, N. U., & Shah, S. A. R. (2024). Demographic change effect on ecological footprint: A tripartite study of urbanization, aging population, and environmental mitigation technology. Journal of Cleaner Production, 437, 140-159.

https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2023.140406

Zaman, S. Saeed, S. (2019). Governance and Good Governace – A Conceptual Perspective, Journal of Public Administration and Governance, 9(3), pp. 58 – 74.

DOI:10.5296/jpag.v9i3.15417

Zamfir, D., & Stoica, I. V. (2024). Demographic Changes and Challenges of Small Towns in Romania. In Urban Dynamics, Environment and Health: An International Perspective (pp. 225-247). Singapore: Springer Nature Singapore.

DOI:10.1007/978-981-99-5744-6_9